

Proto negalia ir prasminga veikla

Proto negalia ir prasminga veikla

Gyvenimo pažinimas per rankų darbus

Sudarytoja Jūratė Tamašauskienė

Autoriai : Dalia Budavičienė
Eugenijus Burokas
Aistė Masiukaitė
Rita Paulauskienė
Julija Vaitoškaitė
Jūratė Vėlutienė
Audronė Urbanovičienė

**Leidinį finansavo
Nacionalinė žmonių su negalia
socialinės integracijos programa**

**Leidinyi parengtas Lietuvos sutrikusio intelekto
žmonių globos bendrijos „Viltis“ iniciatyva**

Kalvarijų g. 143
LT-08221 Vilnius
Tel. (8 - 5) 261 52 23
Faks. (8 -5) 261 08 20
El. paštas viltis@viltis.lt
Interneto puslapis www.viltis.lt

ĮŽANGINIS ŽODIS

Manau sutiksite, kad kiekvienam suaugusiam demokratinės visuomenės nariui darbas yra tikrai svarbi visaverčio gyvenimo sąlyga. Darbui skiriame nemažą savo gyvenimo dalį. Darbas – ne tik mūsų materialinės gerovės šaltinis. Dirbdami patinkančią darbą jaučiame pasitenkinimą. Darbe atsiveria plačios bendravimo galimybės: čia įgyjame draugų, su kuriais smagu dalytis mintimis, patirtimi ir idėjomis.

Ne mažiau svarbus darbas yra ir suaugusiesiems, turintiems proto negalią. Nepriklausomybės atkūrimo pradžioje vienas pagrindinių „Vilties“ bendrijos veiklos prioritetų buvo darbinio užimtumo sistemos kūrimas suaugusiesiems žmonėms, turintiems sunkią ir vidutinę proto negalią. Tuo laikotarpiu spręsti šį nelengvą uždavinį buvo patikėta naujai besikuriančioms socialinių paslaugų įstaigoms – dienos (darbo) centrams. Viena vertus, dienos centrai turėjo užtikrinti minėtų žmonių darbinę veiklą pagal jų poreikius ir galimybes. Kita vertus, darbinis užimtumas buvo organizuojamas atsižvelgiant į sudėtingą mūsų šalies ekonominę padėtį ir anuomet galiojusius teisės aktus, trumpiau tariant, iš tų pačių lėšų, kurios buvo skiriamos socialinėms paslaugoms teikti.

Ne vienas Lietuvos dienos centro vadovas ar specialistas vyko į senas demokratijos tradicijas turinčias šalis semtis patirties. Daug gražių pavyzdžių buvo pamatyta ir aprašyta. Visus sužavėjo Skandinavijos kavinės, kuriose sėkmingai dirba neįgalieji, turtinga Škotijos darbinio užimtumo patirtis ar puikiai pritaikytos neįgaliųjų poreikiams dirbtuvės Vokietijoje. Buvo akivaizdu, kad minėti rezultatai – ne tik atskirų įstaigų nuopelnas, bet ir sklandžiai veikiančios vieningos paramos sistemos išdava. Deja, Lietuvoje darbinis užimtumas ir šiandien tebelieka pačių dienos centrų problema. Kokius darbus ir kaip turėtų dirbti žmonės, turintys proto negalią? Kaip šių žmonių darbo rezultatus pristatyti visuomenei? Aiškių atsakymų į šiuos klausimus dar neturime. Tačiau pirmieji žingsniai jau žengti.

Savaime suprantama, kad dauguma Lietuvoje veikiančių dienos centrų pasirinko tas darbo sritis, kurioms pakanka smulkaus rankų darbo, pavyzdžiui: mezgimą, audimą, lipdymą iš molio ir pan. Minėtų rankdarbių gamyba nereikalauja didelių materialinių išlaidų.

Darbeliai dažniausiai daromi iš labdaros siūlų, medžiagos skiautelių ir pan., pasikliaujant vidiniais įstaigos ištekliais. Gamybos procesą paprastai organizuoja socialiniai darbuotojai, kuriems siuvimo, mezgimo, audimo ar kitoks amatas yra tik pomėgis. Profesionalių specialistų šioje srityje kol kas stinga.

Mūsų dienos centrui „Šviesa“, turinčiam 14 metų darbo patirtį, irgi tenka spręsti suaugusių žmonių, turinčių proto negalią, darbinės veiklos organizavimo klausimus. Centro dirbtuvėse sukurti dirbiniai – audiniai, skiautiniai, suvenyrai, įrankiai iš medžio ar molio ir kt. – sėkmingai pristatomi visuomenei įvairiose mugėse ir parodose, noriai perkami neįgaliųjų darbais prekiaujančioje parduotuvėje. Šie dirbiniai – ne vienintelis darbinės veiklos organizavimo rezultatas. „Šviesos dirbtuvėlėse“, kaip mes jas švelniai vadiname, mūsų centro lankytojai mokosi pažinti gyvenimą: dirbti kartu, dalytis atsakomybe, padėti tiems, kuriems reikia pagalbos, ugdyti valią, lavinti vaizduotę, džiaugtis kūryba, didžiuotis savo darbo rezultatais... Šiame leidinyje išmonės, fantazijos ir entuziazmo kupini mūsų centro socialiniai darbuotojai bei specialieji pedagogai plačiau pristatys Jums savo vadovaujamas dirbtuves, kuriose neįgaliam žmogui kasdien suteikiama galimybė džiaugsmingai sušukti: „MAN PAVYKO!!!!“.

*Jūratė Tamašauskienė
Dienos centro „Šviesa“ direktoriaus pavaduotoja*

Turinys

Darbinės veiklos organizavimas	6
Darbinės veiklos organizavimo apžvalga	7
Lankytojų darbinės veiklos organizavimas	7
Dirbtuvių veiklai būdingi bendri darbo organizavimo principai	8
1 priedas. Darbinės veiklos planas	10
Ko moko molio gabalėlis	11
2 priedas. Keramikos meninių gebėjimų lentelė	16
Spalvingi vokai – prasingiems laiškam	18
3 priedas. Vokų gamybos eiga	22
Siūlai, siūlai, susivykkit	24
4 priedas. Mezgimo virbalais mokymo planas	30
5 priedas. Siūlų kamuolio vyniojimo ir kuto bei bumbulo formavimo mokymo planas	31
6 priedas. Nėrimo vašeliu mokymo planas	32
7 priedas. Asmens elgesio darbo metu stebėjimo lapas	33
Mažų skiautelių didelis pasaulis	34
Nuausti tiltai	42
8 priedas. Audimo įgūdžių įvertinimas	49
9 priedas. Audimo eiga	51
Staliaus amato paslaptys	52
Skersinio pjovimo įgūdžių mokymas	54
Obliavimo įgūdžių mokymas	54
Išvados	55
Gamta – darbo ir kūrybos šaltinis	58
Darbo būdai	62
Santrauka, Summary, Резюме	63

DARBINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

Jūratė Tamašauskienė

*Dienos centro „Šviesa“
direktoriaus pavaduotoja*

1996 m. šio straipsnio autorė pradėjo dirbti dienos centre „Šviesa“ auklėtoja. Po metų ji tapo atsakinga už centro lankytojų veikos ir ugdymo organizavimą. Kartu su centro bendruomene Jūratė kūrė dienos centro „Šviesa“ veiklos organizavimo modelį. Naujos idėjos ir jų įgyvendinimas yra šios darbuotojos sėkmingo darbo pagrindas.

DARBINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

Darbinės veiklos organizavimo apžvalga

1992 m. gegužės 20 d. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ pastangomis Vilniaus miesto taryba įsteigė Vilniaus miesto psichiškai nesveikų vaikų ir jaunuolių darbo terapijos namus. Vadovauti naujai įstaigai buvo paskirta O. Eigirdienė, turinti didelę vadybinio ir ekonominio darbo patirtį. Kaip prisimena direktorė, imtis šio sunkaus darbo ją paskatino vidinės humaniškos nuostatos ir noras padėti šeimoms, auginančioms neįgalų vaiką.

Veiklos pradžioje visiškai nebuvo nei darbo įrangos, nei laisvalaikio organizavimo priemonių. Į darbo grupę buvo priimami visi norintieji, nelabai težiūrint medicininių diagnozių ir realių gebėjimų, nesiekiant išvengti sunkumų. Buvo vadovaujama nuostata: jeigu žmogus atėjo čia, vadinasi, čia ir yra jo vieta, nes daugiau jis neturi kur eiti. Didžiausias dėmesys tuo metu buvo skiriamas darbinei veiklai. 1993 – 1995 metais centras bendradarbiavo su Vilniaus miesto gamyklomis, atlikdamas jų pateiktus surinkimo, pakavimo ir lankstymo užsakymus. Kadangi centro darbuotojai pritaikė atliekamų darbų operacijas neįgaliųjų galimybėms, minėti užsakymai buvo atliekami laiku ir kokybiškai. Lankytojai sėkmingai lankstė saldinių dėžutes, klįjavo vokus, surinkinėjo elektros jungtukus ir pan. Už šiuos darbus jie gaudavo nedidelį piniginių atlygį.

1996 metais centro lankytojų darbinei veiklai iškilo rimtų trukdžių. Viena vertus, užsakymus teikusios firmos bankrutavo, kita vertus, centro lankytojai tapo savarankiškesni ir panoro įvairesnės veiklos, atitinkančios jų norus ir sugebėjimus. Visa įstaigos bendruomenė – darbuotojai, lankytojai, jų tėvai – buvo priversti susitelkti bei pasinaudoti žiniomis, įgytomis mokymuose bei pažintinėse išvykose į panašias užsienio šalių įstaigas. Buvo nutarta lankytojams siūlyti kuo daugiau įvairiapusiškos darbinės veiklos.

Lankytojų darbinės veiklos organizavimas

Dienos centre užsiėmimai paprastai yra skirstomi į:

- *darbą centro lankytojų pasirinktoje darbinėje srityje;*

- kasdieninių gyvenimo įgūdžių ugdymą ir socialinę veiklą;
- suaugusiųjų ugdymą;
- saviraiškos užsiėmimus.

Suaugusiems žmonėms darbas yra vienas svarbiausių dalykų gyvenime. Dauguma centro lankytojų dienos centrą laiko savo darbo vieta. Mūsų centre produktyviausias dienos laikas, nuo 9.00 iki 12.30 val., yra skiriamas darbinei veiklai. Centro lankytojai turi galimybę dirbti šiose dirbtuvėse:

- *mokomojoje virtuvėje;*
- *aplinkos tvarkymo;*
- *taikomųjų darbų;*
- *socialinių įgūdžių lavinimo. Vokų gamybos;*
- *audimo;*
- *medžio darbų;*
- *mezgimo;*
- *tekstilės;*
- *skiautinių siuvimo;*
- *centro laikraščio leidybos.*

Minėtoms dirbtuvėms ir užsiėmimams vadovauja sau artimą veiklos sritį pasirinkę socialiniai darbuotojai ir specialieji pedagogai.

Dirbtuvių veiklai būdingi bendri darbo organizavimo principai

- **Savanoriškas darbo srities pasirinkimas.** Kiekvieną mėnesį lankytojams sudaromi darbo tvarkaraščiai. Prieš tai lankytojai asmeniškai informuoja sudarytoją, kokią dirbtuvę renkasi mėnesio veiklai. Priimant sprendimą remiamasi lankytojų nuomone. Į galimybę rinktis lankytojai žvelgia tikrai atsakingai. Kartais net aptaria tai su šeimomis. Tvarkaraščio sudarytojui dažnai tenka vesti derybas su norinčiaisiais padirbėti vienoje ar kitoje dirbtuvėje. Iš lankytojų nereikalaujama kiekvieną mėnesį pasirinkti vis kitą veiklą.

Yra lankytojų, kurie jau keletą metų sėkmingai dirba toje pačioje dirbtuvėje, nes tai jiems patinka.

- **Igūdžių testai.** Vadovaujantis šiais testais, nesunku nustatyti lankytojų turimus, besiformuojančius ir neturimus įgūdžius. Tai lengvina lankytojo individualios gebėjimų tobulinimo programos sudarymą, prioritetų nustatymą ir darbinio mokymo tikslų iškėlimą. Formalus asmens įgūdžių įvertinimas yra svarbi planavimo dalis, suteikianti būtiną apibendrintą informaciją apie asmens galias ir poreikius. Be to, tai leidžia atlikti vėlesnių vertinimų lyginimą.
- **Darbinės veiklos lapas.** Kiekvienas lankytojas turi visų metų darbinės veiklos lapą, kuriame glaustai apibūdinami pagrindiniai darbinės veiklos tikslai ir rezultatai. Šis lapas pildomas kiekvieno mėnesio pradžioje (tikslai) ir pabaigoje (rezultatai). Aptariant lankytojo individualios asmens gebėjimų tobulinimo programos darbinę dalį dalyvauja pats lankytojas ir jo pasirinktos dirbtuvėlės vadovas. Atviras tarimasis leidžia nuoširdžiai spręsti žmogaus problemas, paisyti jo norų bei poreikių.

Rankdarbių dirbtuvių vadovai žino, kiek pastangų, laiko ir meilės lankytojai bei su jais dirbantys specialistai įdeda į rankdarbio „gimimą“. Ne mažiau svarbūs dalykai – gaminio prekinė išvaizda, paskirtis ir funkcionalumas. Dirbtuvėse sukurtas dirbinys – atvirukas, paveikslėlis, suvenyras ar medinis įrankis – turi traukti pirkėjo akį ir būti naudingas. Vienas integracijos būdų, formuojantis teigiamą visuomenės požiūrį į žmones, turinčius proto negalią, yra šių dirbinių pristatymas visuomenei įvairiose parodose bei mugėse.

Šiame leidinyje pateiktas dienos centro „Šviesa“ darbinės veiklos organizavimo modelis, žinoma, nėra tobulas. Mūsų darbo patirtis parodė, kad žmonės, turintys proto negalią, gali kurti ne tik rankdarbius. Įgūdžių lavinimo procese paaiškėjo, kad šie žmonės galėtų kokybiškai atlikti ir aplinkos bei patalpų tvarkymo, asistavimo, pakavimo, rūšiavimo ir kitus panašius darbus.

Įgiję priešdarbinių įgūdžių ir pasinaudoję profesinės reabilitacijos programomis, lankytojai galėtų dirbi laisvoje darbo rinkoje padedami socialinių darbuotojų arba darbo tarpininkų. Tikime, kad taip ir bus netolimoje ateityje.

1 priedas

Dienos centras „Šviesa“

DARBINĖS VEIKLOS PLANAS

Data _____

Grupė _____

Vardas, pavardė _____

Gimimo metai _____

MĖNUO, VEIKLOS LAIKOTARPIS	VEIKLOS, DIRBTUVĖS PAVADINIMAS	TIKSLAI, UŽDAVINIAI, VEIKLOS POBŪDIS	REZULTATAI IR PASTABOS
Rugsėjis			
Spalis			
Lapkritis			
Gruodis			
Sausis			
Vasaris			
Kovas			
Balandis			
Gegužė			
Birželis			
Liepa			
Rugpjūtis			

Grupės socialinis darbuotojas _____

Lentelę sudarė socialinė darbuotoja Rita Paulauskienė

KO MOKO MOLIO GABALĖLIS

Aistė Masiukaitė

*Keramikos dirbtuvės vadovė,
specialioji pedagogė – dailės mokytoja*

Šio straipsnio autorė – profesionali dailininkė. Dienos centre „Šviesa“ ji dirba jau aštuonerius metus. Jos vadovaujamoje keramikos dirbtuvėje lankytojai susipažįsta ne tik su moliu ir įvairiomis darbo su šia medžiaga technikomis. Šioje dirbtuvėje pabunda ir lankytojų kūrybinis polėkis. Darbo metu studijoje vyrauja kūrybinė tyla, susikaupimas bei atsakomybė. Kiekvienas yra atsakingas ir už savo darbą, savo begimstantį kūrinį, ir už bendrą darbo atmosferą. Šios dirbtuvės darbo rezultatai įkvėpė ir suformavo mūsų visų bendrą požiūrį, kad lankytojų pagaminti darbai turi būti funkcionalūs, estetiški bei meniški.

KO MOKO MOLIO GABALĖLIS

Kalbant apie proto negalią, prasmingą veiklą ir rankų darbus, jų tarpusavyo sąsajų norėtusi ieškoti per bendražmogiškąsias patirtis. Remdamiesi ne tik asmenų, turinčių proto negalią, skirtybėmis, bet ir minėtomis sąsajomis, galėtume bendradarbiauti, įprasmindami kartais iš pažiūros lyg ir betikslę veiklą, pagrįstai bei motyvuotai kurti, taikydami įvairius darbo bei ugdymo metodus.

Kaip žinome iš istorinių ir archeologinių šaltinių, keramika yra vienas seniausių amatų, gimusių žmonijos priešaušryje, kurį poetiškai galėtume palyginti su mūsų vaikyste, kai visos patirtys ir pažinimai dar priešakyje.

Pastebėti, pajusti, patirti, pritaikyti – tai ir žmonijos vystymosi pagrindas, ir nuolat besikartojanti mūsų darbo pradžia, išeities taškas, kūrybiškas žaidimas.

Galbūt mūsų protėviai, įmynę molingoje dirvoje pėdsaką ir pastebėję, kad vėliau jis laužo ar gaisro liepsnos sutvirtintas savyje išlaiko vandens sankaupą, panaudojo jį kaip pirmąjį molinį indą. O vėliau per mąstymą, darbinus įgūdžius ir estetinę pajautą peraugo į tai, ką šiais laikais vadiname keramikos menu.

Dažnai nepagalvojame, kad kiekvieno mūsų pirmosios pažinimo patirtys yra susijusios su žeme, kuria žengėme ne tik pirmuosius žingsnius, bet per kurią patyrėme pirmuosius kūrybinio džiaugsmo proveržius, kai žarstėme smėlį, minkėme molingą žemės grumstelį ar rankomis plekšnojome atsiradusį po lietaus purvynėlį. Juk ir dabar kartais ką nors mąstydami nė nepastebime, kad ranka žarstome birų smėlį. Ir tas drėgno žemės paviršiaus lietimasis padeda mums susikaupti, atgaivina. Šios patirtys, būdingos visiems, gyvenantiems šioje žemėje žmonėms, nepriklausomai nuo prigimties savybių, gebėjimų ar gyvenimo būdo, gali tapti įkvėpimo šaltiniu kuriant ir atliekant terapines, sensorines ar relaksacines užduotis.

Na, o kadaise nuostabą kėlę besikalantys iš žemės žolių daigeliai, sliekų šliūžės, paukštelių pėdsakai ar lietaus lašų išvarpytas žemės paviršius gali įkvėpti ritminėms ir faktūrinėms užduotims. Taigi susieti, perkelti, transformuoti, suderinti, suteikti norimą formą konkrečiai turimai medžiagai – viso šito turime mokytis pirmiausia patys, kad vėliau visuo tuo galėtume dalytis su tais, kurių ugdymas mums patikėtas.

Kaskart vis tiksliau ir tuo pat metu lyg ir iš naujo formuojant darbo įgūdžius, kad rastūsi džiaugsmą nešantys saitai. Rezultatai visuomet yra, tik juos pastebėti irgi reikia mokytis, nes jie reiškiasi ir asmens, turinčio proto negalia, formavimo lygiu, ir konkretaus sukurto objekto ar bent jau paties kūrybos proceso lygiu.

Taigi ir mokymo, ir darbo procesai, kurių metu bendradarbiaujama su asmenimis, turinčiais proto negalia, yra ganėtinai slėpiningi. Simboliškai kalbant, kad upė būtų upė, ji turi turėti krantus, šiuo atveju – mokymo programą, metodiką ir kt. Bet tuo pat metu norint, kad upė būtų gyva ir veržli, natūralios tėkmės sulaukyti negalima. Net ir dirbant ne pagal individualias programas pats darbo procesas reikalauja individualizavimo, atsižvelgiant į skirtingą neįgalaus asmens raišką, emocinę sanklodą, individualų ritmą bei tai, kaip jis pats vertina savo darbo rezultatus.

Kitas dalykas – technologija. Molis, kaip medžiaga, yra pakankamai „reiklus“. Todėl darbo proceso metu aiškiai turime žinoti, kokių rezultatų sieksime. Ar tai bus terapinės sensomotorinės užduotys, leidžiančios naudoti molį daugiau kaip pagalbinę priemonę, visą dėmesį sutelkiant į asmens pojūčius, saviraišką ir t. t. Ar sieksime išliekamojo meninio rezultato, t. y. atsižvelgsime ir į technologinius profesionaliosios dailės reikalavimus. Jeigu asmens intelekto lygis leidžia įsisavinti technologines žinias, prie jų reikia nuolat grįžti, o jeigu ne – visa atsakomybė tenka vadovui, kuris neužgniauzdamas asmens kūrybiškumo turi siekti pakankamai kokybiško (ne tik menine prasme) rezultato.

Dirbant su asmenimis, turinčiais proto negalia, molis – labai dėkinga priemonė ir ta prasme, kad jo neįmanoma sugadinti. Molį galima naudoti nesiekiant išliekamojo rezultato, o jo perdirbimo ir parengimo darbui procesas – puikus būdas įtraukti į veiklą asmenis, mėgstančius daugiau mechaninį ar fizinį darbą. Sudžiūvusio molio trupinimas, mirkymas, minkymas; glazūrų miltelių trynimas ir panašūs parengiamieji rankų darbai suteikia daug džiaugsmo ir savivertės daugumai keramikos užsiėmimų lankytojų. Tiesa, svarbu šiame etape neužsibūti, nes tai tėra kūrybinio proceso pradžia. Nebijokite siekti didesnių tikslų. Kartais atrodo, kad aiškiai matai asmens gebėjimų ribas, kurios ilgą laiką nesikeičia ar net siaurėja.

Tačiau, jei vanduo yra gyvas, tekantis – jis vėliau ar anksčiau prasiverš. Galbūt nepavyks pasiekti taip laukiamų rezultatų, bet nuolat bandant judėti į priekį (nors kaskart ir vėl grįžtant, atrodytu, į tą patį išėities tašką) gims kažkas nauja ir visai netikėta, kas liudys, jog augame ir gyvename.

Iš tiesų, svarbu kurti, kad galėtume gyventi, ir gyventi, kad galėtume išreikšti save vienokiais ar kitokiais būdais, dalytis savo darbo rezultatais, bendrauti bei bendradarbiauti. Kad galėtume pažinti save ir aplinką. Jaustis laisvai ir tuo pat metu atsakingai. Sunku patikėti, kad viso to gali mokyti molio gabalėlis, jeigu šalia yra mylintis ir norintis pagelbėti profesionalus specialistas. Siekiamiems mokymo ir ugdymo rezultatams įvertinti galime parengti bendrąsias ar individualias lenteles (žr. šio skyriaus pabaigoje).

Meninius vertinimo kriterijus, aišku, sunku sutalpinti į lentelę. Todėl šiuo atveju ypač išauga vadovo kompetencijos ir profesionalumo svarba. Būtent nuo jo priklausys, ar darbai iš tiesų turės meninę vertę, ar juos bus galima eksponuoti parodose, skirtose plačiajai visuomenei, ar „protingą“ pasaulį nustebins kruopščiai atlikti netikėti sprendimai bei kūrybos laisvę liudijantys darbai. Būdamą visiškai atskira (nepriklausanti nei tautodailei, nei profesionaliajai dailei) kūrybos dalis, neigaliųjų kūryba, jeigu ji yra pakankamai išgryninta per kūrybines paieškas ir apvalyta nuo „turgaus meno“ įtakų, labai papildo, džiugina ir puošia naujų formų bei originalumo ieškančią aplinką.

Grįžtant prie mokymo planų ir metodų, manau, labai svarbu sutelkti dėmesį į tai, kas dažniausiai yra sunkiausia asmeniui, turinčiam proto negalią, t. y. į sugebėjimą abstrakčiai mąstyti. Neįgaliajam yra būtinas pačių įvairiausių formų praktinis pažinimas, pavyzdžiui: parodų ir muziejų lankymas, ekskursijos, meno bei gamtos albumų peržiūra, muzikos klausymasis, pokalbiai ir pan. Visa tai yra parengiamieji darbai, reikalingi prieš paprasčiausių karoliukų ar ornamentų lipdymą. Atlikdami temines sensomotorines užduotis ar dalyvaudami meno terapijos užsiėmimuose, neįgalieji turės galimybę tarsi nejučia išmokti po pirminėmis, sakyčiau, daugiau meninėmis užduotimis slypinčių į mokymo ir ugdymo programas surašytų užduočių, kurių rezultatus vėl gi bus galima patikrinti naudojant apibendrinamąsias lenteles.

Pavyzdžiui: nulipdo geometrines figūras – kubą, rutulį, cilindrą, piramidę; skiria vertikalios, horizontalios statmenos plokštumas; brėžia tiesią, vingiuotą, zigzago formos liniją ir t. t.

Pabaigai dar norėtūsi pridurti, kad iš tiesų pasaulis yra toks gražus ir įdomus dėl mūsų įvairovės bei skirtumų. Kuo giliau jas pažinsime ir atskleisime sau patiems jų vertę, tuo prasmingesnis bei vertingesnis bus mūsų bendravimas ir bendradarbiavimas. Juk visi kažkada buvome vaikai ir nebijojome paėmę baltą popieriaus lapą nubrėžti kreivą liniją ar lauke susitepti drabužėlių. Tuomet svarbu buvo tai, kas iš tiesų buvo svarbu. Prisiminkime, kad ir molis nėra tai, kas tepa, bet tai, kas leidžia pažinti bei išreikšti save, kas ugdo ir skatina kūrybiškumą bei atsivėrimą, kas leidžia regimajam pasauliui, persikūnijusiam į individualų asmens vidinį pasaulį, tapti dovana kitiems.

2 priedas

Dienos centras „Šviesa“

KERAMIKOS MENINIŲ GEBĖJIMŲ LENTELĖ

Asmens pavardė, vardas _____

	DATA	DATA			
	GEBĖJIMAS	TAIP (KITAM PADEDANT)	KARTAIS	SAVARANKIŠKAI	DAR NE
1.	Parengia darbo vietą				
2.	Pasirenka darbo užduotį				
3.	Pasirenka darbo įrankius pagal užduotį				
4.	Mielai imasi naujos užduoties				
5.	Parengia medžiagas darbui				
6.	Dirba su kūrybiniu įkvėpimu				
7.	Įsisavintus įgūdžius teisingai pritaiko naujai užduočiai				
8.	Gali atlikti visą technologinį procesą nuo pradžios iki pabaigos				
9.	Teisingai naudoja darbo įrankius				
10.	Sugeba išrėžti tiesią liniją				
11.	Sugeba išrėžti kampuotą geometrinių formą				
12.	Sugeba išrėžti apskritimą				
13.	Sugeba sujungti plokštuminę ir erdvinę užduotis				
14.	Gali suformuoti rutulį				
15.	Gali suformuoti daiktą naudodamasis(-i) gipsine forma				
16.	Įvykdo ornamentines užduotis				

	DATA	DATA			
	GEBĖJIMAS	TAIP (KITAM PADEDANT)	KARTAIS	SAVARANKIŠKAI	DARNE
17.	Įvykdo ritmines užduotis				
18.	Gali save išreikšti per skulptūrą				
19.	Mąsto apie funkcinę gaminio paskirtį				
20.	Mąsto apie spalvą				
21.	Teisingai suklijuoja dvi ar daugiau detalių				
22.	Sugeba atsipalaiduoti ir laisvai „žaisti“ su moliu				
23.	Sugeba kurti grupines kompozicijas				
24.	Sugeba susikaupti darbui				
25.	Patirti įspūdžiai teigiamai veikia darbo procesą				
26.	Pavyksta nugalėti inertiškumą				
27.	Dirba noriai, nepriklausomai nuo nuotaikos				
28.	Laisvai kopijuoja				
29.	Domisi darbo procesu				
30.	Domisi galutiniu darbo rezultatu				
31.	Savo darbą atskiria nuo kitų				
32.	Nori būti įvertintas(-a)				
33.	Gali dirbti grupėje, dalytis meno priemonėmis				

Sudarė spec. pedagogė Aistė Masiukaitė

Spalvingi vokai – prasmingiems laiškams

Jūratė Vélutienė

Socialinių įgūdžių lavinimo dirbtuvės vadovė

Vyriausioji socialinė darbuotoja Jūratė Vélutienė dirba dienos centre „Šviesa“ nuo pat jo įkūrimo pradžios. Jūratė seniai domisi Lietuvos ir Vilniaus istorija bei kultūra. Centro bendruomenę žavi nepaprastai gausus ir įvairiapusis jos žinių bagažas. Neveltui Jūratė vadovauja socialinių įgūdžių lavinimo dirbtuvei, kurios lankytojai įtvirtina mokykloje įgytus rašymo, skaitymo bei skaičiavimo įgūdžius ir vykdo aplinkos pažinimo projektus. Prieš keletą metų ši socialinė darbuotoja savo vadovaujamoje dirbtuvėje sėkmingai įdiegė papildomą darbinio užimtumo programą – vokų gamybą.

Spalvingi vokai – prasingiems laiškams

Pagrindiniai socialinių įgūdžių lavinimo dirbtuvės tikslai – integracija į vietos bendruomenę ir turimų mokyklinių žinių (gimtosios kalbos, matematikos ir t. t.) atgaminimas, įtvirtinimas bei palaikymas. Siekiame, kad lankytojai neužmirštų išminktų dalykų ir pagal galimybes įgytų naujų žinių bei įtvirtintų jas. Todėl šią dirbtuvėlę dažniausiai pasirenka tie lankytojai, kurie kadaise mokėsi ugdymo įstaigose arba namuose. Kadangi mūsų centras įsikūręs Užupyje, stengiamės įsilieti į savitą šio puikaus senamiesčio rajono bendruomenę, pažinti artimąją ir tolimąją aplinką, rengdami mokomąsias ir pažintines išvykas po Užupio rajoną bei įvairias jo institucijas, taip pat po Vilnių, jo apylinkes, kitus miestus, tikriname ir įvertiname turimas žinias, siekiame įgyti naujų įgūdžių. Be to, mūsų dirbtuvės lankytojai gamina vokus. Imtis šios veiklos mus paskatino Prancūzijoje įsikūrusi Arkos bendruomenė, kurioje irgi gyvena ir dirba asmenys, turintys proto negalią. Pagamintus vokus naudojame centro reikmėms, parduodame įvairiose mugėse. Motyvai, paskatinę mus imtis minėtos veiklos, buvo šie:

- *Vienas pagrindinių dienos centro „Šviesa“ uždavinių – užtikrinti tinkamas lankytojų darbinės veiklos sąlygas ir organizuoti ją, siekiant parengti neįgaliuosius savarankiškam darbui.*
- *Darbinė veikla, ypač rankų darbai, leidžia ugdyti ir lavinti svarbiausius neįgaliųjų įgūdžius ir gebėjimus: ištvermę, dėmesio sukaupimą, gebėjimą koordinuoti ir atlikti judesius rankomis, smulkiąją motoriką, orientaciją laike, darbą tam tikru ritmu, nurodymų supratimą ir vykdymą, gebėjimą dalyvauti gamybos procese.*
- *Negalios ištiktam žmogui darbas yra žingsnis pirmyn. Dirbdami neįgalieji jaučia pasitenkinimą, kad gali padaryti naudingą, konkrečią paskirtį turintį daiktą.*

Pagrindinės vokų gamybos priemonės yra specialūs, vandenyje neskestantys dažai (jais mus aprūpina mūsų draugai iš Arkos bendruomenės), įvairaus formato popierius (tinka ir kopijavimo), bulvių krakmolos, vonelės ir vanduo.

Vokų gamybos darbo eiga susideda iš šių žingsnelių:

- *vonelėje iš bulvių krakmolo pagaminame vidutinio klampumo „kisielių“;*
- *ant šio „kisieliaus“ užtaškome neskęstančių dažų, kuriuos paprasta valgomąja šakute paskirstome po visą paviršiu;*
- *ant piešinio, kuris išeina išmaišius dažus, dedame popieriaus lapą, keletą sekundžių palaikome prispaudę, kad dažai gerai įsigertų, ir atsargiai nuimame;*
- *išmargintus lapus išdžioviname ir laikome suspaustus tarp knygų, o vėliau lyginame su lygintuvu. Įdomiausia, kad kiekvienas lapas išeina vis kitoks. Lankytojai džiaugiasi, kad iš karto gali matyti savo darbo rezultata;*
- *pagal skirtingų dydžių vokų trafaretus braižome vokų kontūrus, po to iškerpame ir suklijuojame vokus.*

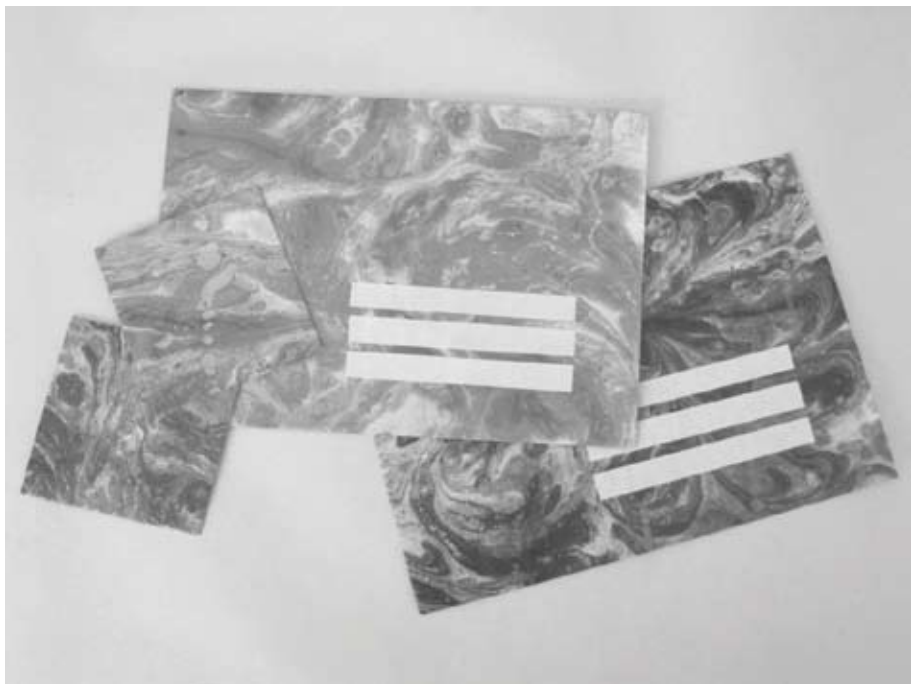
Kai lankytojai išreiškia norą gaminti vokus, pirmiausia įvertiname jų turimus gebėjimus. Po to iškeliamė aiškius ir konkrečius tikslus. Labai svarbu, kad asmuo aiškiai suprastų, kas ir kodėl daroma mūsų dirbtuvėlėje. Darbo vadovas aiškiai, glaustai ir suprantamai išdėsto lankytojui darbo eigą, tuo pat metu rodydamas visas darbo priemones. Kiekvieną kartą prieš darbo pradžią lankytojui iš naujo primenama darbo eiga.

Vėliau lankytojai dirba savarankiškai arba darbuotojo padedami. Aišku, ne viskas iš karto išeina: klystame, bandome iš naujo ir vėl klystame. Po kurio laiko gauname reikiamą rezultatą, kurį įvertiname. Pasitaiko visko: nusivylimų, nenoro dirbti dėl to, kad iš pradžių nepavyko, arba dėl to, kad darbas šiek tiek „teplūs“, arba dėl to, kad apskritai nėra nuotaikos dirbti. Todėl nuolat stengiamės suteikti lankytojams motyvaciją – kalbamės su jais apie tai, kad dirba visi suaugę žmonės, kad kiekvienas darbas (taip pat ir dienos centre) yra svarbus bei reikalingas. Atsirenkame mėgstamus ir nemėgstamus darbus. Versti lankytoją dirbti jam nepatinkantį darbą visiškai neverta. Geriau sudaryti sąlygas pasirinkti mielą veiklą. Pavyzdžiui, jeigu lankytojas nenori rašyti, skaityti ar dalyvauti socialiniuose projektuose, jis gali gaminti vokus. Darbo eigoje siekiame, kad neįgalieji suprastų ir naudotų šias sąvokas: darbo priemonės, darbo įrankiai, darbų pasiskirstymas (pavyzdžiui: vieni dirba tik su dažais, kiti nori tik kirpti ir t. t.), sąžiningas darbas ir pan.

Spalvingi
vokai –
prasmingiems
laiškams

Nenuvertiname ir paskutiniojo darbo etapo – darbo užbaigimo ir darbo vietos sutvarkymo.

Centro lankytojai gana noriai imasi šios darbinės veiklos, nes greitas rezultatas džiugina, stiprina pasitikėjimą savo jėgomis, skatina suprasti darbo naudą patiems neįgaliesiems ir visuomenei.

3 priedas

Vokų gamybos eiga

SIŪLAI, SIŪLAI, SUSIVYKIT

Julija Vaitoškaitė

Mezgimo dirbtuvės vadovė, socialinė darbuotoja

Mezgimo dirbtuvės vadovė J.Vaitoškaitė priklauso naujai socialinių darbuotojų kartai. Ji yra socialinio darbo magistrė. Pradėjusi dirbti dienos centre „Šviesa“, jauna socialinė darbuotoja susidūrė su nemenku išbandymu – jai teko perimti vadovavimą senas tradicijas turinčiai mezgimo dirbtuvei. Su šiuo uždaviniu Julija susidoroja sėkmingai. Tęsdama senuosius darbus, ji ieško naujų modernių mezgimo būdų, kuriuos būtų galima pritaikyti žmonių, turinčių proto negalią, gebėjimams.

SIŪLAI, SIŪLAI, SUSIVYKIT

Mezgimas rankomis yra viena populiariausių liaudies meno ir verslo sričių. Mokslininkų teigimu, mezgimas ramina nervų sistemą, gerina nuotaiką ir emocinę savijautą. Tai smagus eksperimentavimas su spalvomis, mezginių formomis ir raštais, įvairių tekstūrų siūlais bei medžiagomis. Kita vertus, tai yra ir ugdymo proceso dalis. Mezgimo dirbtuvėje siekiama mokyti tiksliai atlikti mezgimo, nérimo, siuvimo judesius ir veiksmus, įtvirtinti bei palaikyti jau turimus gebėjimus ir mokyti naujų įgūdžių, lavinti smulkiąją motoriką, fantaziją, skonį, stiprinti dėmesio sukaupimą, teigiamas emocijas ir pasitenkinimą savimi bei savo darbo rezultatais.

Atsižvelgdami į individualias mezgimo dirbtuvės lankytojų galimybes, siekiame organizuoti efektyvų ir aktyvų jų užimtumą. Į pagalbinius ir parengiamuosius darbus puikiai galime įtraukti ir sunkesnės negalios lankytojus. Jie karmo ir kedena įvairias medžiagas, atlieka ardymo darbus, rūšiuoja sagas arba tiesiog stebi dirbtuvės veiklą. Tik įėjus į mezgimo dirbtuvę, dėmesį patraukia visur pūpsantys siūlų kamuoliai kamuoliukai – ryškūs ir švelnesnių tonų, minkšti ir šiurkštūs, dideli ir maži, pūkuoti ir plonyčiai... O kur dar gyva galybė ilgų, trumpų, storų ar labai plonų virbalų, adatų adatėlių, žirklių, vašelių, sagų, karolių. Apsidairius matyti ir visų išvardytų medžiagų, priemonių ir įrankių panaudojimo rezultatai.

Mezgimo dirbtuvėje gimsta raišiniai ir pūkuoti netikėčiausių spalvų kačiukai ir šuniukai, gilę ar riešutą nusitvėrusios voveraitės, dailios lėlytės, minkštučiai meškiukai, avytės ir net vingrios kirmėlytės. Akį traukia neįprasti paveikslai: megzta katinas, tingiai įsitaisęs ant megzto medžio šakos, grožisi megztos mėnesienos spindesiu; iš dekoratyvinių sagų ir juostelių sukurtos gėlių puokštės skleidžiasi neįtikėtinu grožiu. Neįgaliųjų buitį gyvina ir puošia spalvoti užtiesalai, minkštos dekoratyvinės pagalvėlės, kurios skiriasi savo atlikimo technika. O kiek dar mezginių puošia pačius mezgėjus – dirbtuvės lankytojus. Šiltos spalvingos liemenės, ryškūs megztukai, šalikai ir pirštinės sušildo žvarbią žiemą, o megztoje rankinėje visada atsiranda vietos mieliems niekučiams. Mezgimo dirbtuvės dirbiniai skiriasi pagal savo pobūdį, atlikimo techniką ir pritaikymo galimybes.

Pagal gautų rezultatų pritaikymo būdą gaminius skirstome į 3 pagrindines grupes:

- 1. Mezginiai, kuriais puošiama dirbtuvė. Tai dažniausiai didesni kolektyviniai darbai, daromi ilgesnį laiką (keletą mėnesių ar net metų), tokie kaip įvairūs užtiesalai, pagalvėlės, paveikslai. Dirbtuvėje saugome ne tik didesnius kolektyvinius darbus, bet ir individualius darbelius, kurie tampa vaizdinėmis priemonėmis lankytojams, kaip originaliai išplėtoti idėją (pavyzdžiui, suvenyriniai kačiukai mugėms) ir parodomosiomis informacinėmis priemonėmis svečiams.*
- 2. Mezginiai, skirti patiems lankytojams. Tai geresnių gebėjimų turinčių asmenų individualaus darbo rezultatai – megztiniai, liemenės, šalikai, pirštinės ir pan. Šie darbai puikiai praverčia, kai prireikia šilumos, saulės ir spalvų.*
- 3. Mezginiai, skirti plačiajai visuomenei. Tai mezginiai, eksponuojami ir parduodami įvairiose mugėse bei parodose: suvenyrai, dekoratyviniai darbeliai (kačiukai, voveraitės) ir pan.*

Už savo darbo rezultatus mūsų dirbtuvės lankytojai neretai gauna ir simbolišką materialinį atlygį. Keletą uždirbtų litų jie paprastai išleidžia savo reikmėms. Be to, tai jiems suteikia progą pasijusti visaverčiais visuomenės nariais ir stiprina jų savarankiškumą.

Mezgimo veikla asmenims, turintiems proto negalią, pirmiausiai tinka todėl, kad yra jiems įdomi. Kai kurioms merginoms mezgimas ar nėrimas jau yra net ne pomėgis, bet pagrindinis kiekvienos dienos užsiėmimas. Beje, yra ir vaikinių, mielai laukiančių, kada galės pasidaruoti su adata ir siūlu...

Kiekvienam lankytojui stengiamės surasti veiklą pagal jo individualias galimybes, kad jis nenusiviltų dėl nesėkmės. Žinoma, pasitaiko, kad lankytojas gali atlikti siūlomą užduotį, bet nenori, nerodo iniciatyvos arba teigia, kad nemoka, kad neišeis. Tokiu atveju visada drąsiname, skatiname pasitikėti savo jėgomis, bandome skaidyti veiklą: skirti jai po keletą valandų per dieną arba sugrįžti prie jos po kelių dienų, kai lankytojo nuotaika bus geresnė. Darbą suskirstome etapais ir dirbame tol, kol lankytojui pasiseka susidoroti su užduotimi.

Svarbiausia yra paskatinti lankytoją išmėginti užduotį, nes nepabandžius sunku spręsti, ar užduotis atitinka jo galimybes. Jeigu darbas nesiseka, visada keičiame jį į tokį, kuris lankytojui lengviau sekasi. Mokydami naujo įgūdžio visada pabrėžiame, kad jį įvaldęs lankytojas pasieks dar vieną pergalę, kad naujai išmoktas veiksmas sustiprins jo savarankiškumą. Pavyzdžiui, išmokus užmegzti mazgą ant siūlo galo, lankytojui neberekės prašyti kitų pagalbos. Mokydami stengiamės skatinti teigiamas emocijas, džiaugiamės net ir pačiu mažiausiu laimėjimu, giriamo už kiekvieną sėkmingai įveiktą veiklos etapą.

Asmenis, kurie yra savarankiškesni kasdieniniame gyvenime ir turi tvirtesnius mezgimo ar nėrimo įgūdžius, skatiname dirbti kuo savarankiškiau. Jie atlieka darbus, reikalaujančius sudėtingesnių įgūdžių (mezga, neria, susiuvia detales, patys palygina detalių dydį pagal duotą pavyzdį, užmeta reikiamą akių skaičių). Silpnesniesiems parenkame lengvesnes operacijas, kurioms užtenka paprastesnių įgūdžių (bumbulų darymą, įvairius parengiamuosius darbus). Patys silpniausieji atlieka užimtumo užduoteles (surenka išbarstytus siūlų kamuoliukus, sudeda sagas į indelius, išmeta nereikalingas medžiagų atliekas į šiukšlių dėžę). O kurie ir šito negali (pavyzdžiui, dėl fizinės negalios) paprasčiausiai stebi kitų lankytojų veiklą. Džiaugiamės, jeigu jie čiupinėja, palaiko rankose su darbu susijusią medžiagą (sagų vėrinį ar siūlų kamuoliuką).

Mezgimas – tai užsiėmimas, lavinantis tokias savybes, kaip dėmesingumas, susikaupimas ir pan. Nesvarbu, ar dirbdamas šioje dirbtuvėje lankytojas išmoksta megzti, nerti ar tik rinkti išsibarsčiusius siūlus. Ir aktyvus, ir pasyvisnis dalyvavimas darbo procese lavina neįgaliojo regą, teigiamai veikia jautimus, o humoras visada leidžia palaikyti gerą nuotaiką, netgi jeigu darbo nepasiseka dailiai atlikti. Be to, mezgimo dirbtuvėje visada yra galimybė dirbti kolektyviai. Todėl lankytojai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti siekdami bendro tikslo. O tai praverčia ir kasdieniame gyvenime. Mezgimo dirbtuvės darbo procesą sudaro keletas pagrindinių veiklos būdų:

- *mezgimas (mezgamos įvairaus dydžio ir spalvų detalės, kurios sujungiamos į visumą);*

- *nėrimas (neria tie asmenys, kurie moka; jų darbo vaisiai naudojami dekoravimui, kolektyviniams projektams arba tampa atskirais darbeliais (pavyzdžiui, servetėlėmis);*
- *kutų ir bumbulų darymas (kai kurie lankytojai gali atlikti šį darbą nuo pradžios iki pabaigos, kiti – iki tam tikro etapo. Iš bumbulų daromi žaisliukai, papuošimai ir pan.);*
- *siuvimo ir susiuvimo darbai (detalių susiuvimas į visumą, detalių susiuvimas išgaunant reikiamą formą (pavyzdžiui, kačiuko kūnelis su kojytėmis), sagų prisiuvimas ir t. t.);*
- *pagalbiniai darbai (sintapono purenimas, paralono karpymas, kimšimas);*
- *parengiamieji darbai (ardymas, siūlų plovimas, pervyniojimas ir rūšiavimas pagal spalvas ar dydžius);*
- *darbo vietos susitvarkymas (tvarkingas darbo priemonių ir darbelių sudėjimas, grindų šlavimas, šiukšlių (pavyzdžiui, siūlų galiukų) išmetimas.*

Darbo procesui struktūruoti ir pačių lankytojų įgūdžiams įvertinti naudojamos šios metodinės priemonės: mezgimo virbalais mokymo planas; nėrimo vąšeliu mokymo planas; individualus asmens darbo planas; asmens elgesio darbo metu stebėjimo lapas; siūlų kamuolio, kuto ir bumbulo vyniojimo mokymo planas.

Darbuotojas, vadovaujantis mezgimo dirbtuvei, kaip ir bet kuris kitas specialistas, dirbantis su proto ar psichikos negalios asmenimis, pirmiausia turi priimti šiuos žmones tokius, kokie jie yra, stengtis suprasti jų poreikius, norus ir galimybes, turėti žinių bei bendravimo įgūdžių, reikalingų šios srities socialiniam darbui. Reikia ir būtina žinoti elementarias kiekvieno lankytojo galimybes, jo fizinės sveikatos ypatumus (pavyzdžiui, jeigu asmuo negali atlikti sukamųjų riešo judesių, jis negalės vynioti siūlų kamuoliukų). Todėl būtina nuolat bendradarbiauti su socialiniais darbuotojais, kurie gali suteikti daugiau informacijos apie lankytojų įgūdžius ir gebėjimus. Be to, specialistui, atsakingam už kūrybinį darbą, reikia turėti meninių gabumų (pavyzdžiui, sugebėti derinti mezginių spalvas) ir elementarių vykdomos veiklos (šiuo atveju: mezgimo, nėrimo ir siuvimo) įgūdžių.

Siūlai,
siūlai,
susivykkit

O kur dar kūrybiškumas, vaizduotė, naujų idėjų pritaikymas lankytojams. Galop paties darbo proceso organizavimo įgūdžiai (veiklos pagal kliento individualius gebėjimus parinkimas, darbo proceso suskirstymas į etapus ir pan.). Svarbu suprasti, kad užduotys neturi būti labai sudėtingos, kad kiekvienas asmuo ir jo gebėjimai yra labai individualūs, o didesnius, sudėtingesnius projektus galima sėkmingai vykdyti suskaidžius juos į smulkesnius etapus ir naudojant kolektyvinį darbą.

Atrodo nieko ypatinga – tik raudoni, geltoni ar pilki, traukiantys akį arba ne, ploni bei stori siūlai... Paprasčiausi siūlai... O pasitelkus vaizduotę, darbščias rankas ir fantaziją, mūsų mezgimo dirbtuvėje jie atgyja, įgauna netikėčiausias formas, sužėri žaislingomis spalvomis ir stebina neišsemiamomis panaudojimo galimybėmis.

4 priedas

MEZGINO VIRBALAIS MOKYMO PLANAS

Lankytojo(-os) vardas _____

UŽDUOTIS	ĮGŪDIS	REZULTA-TAS	PASTA-BOS	DATA, SOC. DAR-BUOTOJO PARAŠAS
PIRMA AKIS 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uždeda siūlą ant rodomojo piršto 2. Iš apačios užsuka siūlą ant nykščio 3. Iš apačios virbalu pertraukia siūlą pro kilpą 4. Ištraukia nykštį 5. Užtvirtina kilpą, patraukdamas(-a) siūlą į apačią 			
MEZGINIO PRADŽIA 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Nuima nuo virbalu pirmą akį 			
GERŲ AKIŲ MEZGIMAS 	<ol style="list-style-type: none"> 7. Laiko siūlą už mezginio 8. Kiša virbalą į mezginio akį 9. Užkabina siūlą ir ištraukia pro mezginio akį 			
BLOGŲ AKIŲ MEZGIMAS 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Atlieka 6 punkto veiksmą 11. Laiko siūlą mezginio priekyje 12. Atlieka 8, 9 punktų veiksmus 			
MEZGINIO UŽBAIGIMAS 	<ol style="list-style-type: none"> 13. Išmezga dvi akis kartu 14. Išmegztą akį uždeda atgal ant virbalu ir išmezga 15. Išmezga paskutinę akį 16. Nutraukia siūlą ir ištraukia pro akį 			

5 priedas

SIŪLŲ KAMUOLIO VYNIOJIMO IR KUTO BEI BUMBULO FORMAVIMO MOKYMO PLANAS

Lankytojo vardas _____

UŽDUOTIS	ĮGŪDIS	REZULTA- TAS	PASTA- BOS	DATA, SOC.DAR- BUOTOJO PARAŠAS
VYNIOTI SIŪLUS Į KAMUOLĮ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Užvynioja siūlą ant rankos 2. Nuima sruogą nuo rankos 3. Laiko sruogą kaire ranka 4. Vynioja siūlus nuo savęs per sruogos vidurį dešine ranka 5. Sulenkia sruogą per pusę 6. Vynioja siūlus dažnai keisdamas(-a) vyniojimo kryptį 			
APVYNIOTI LENTELĘ SIŪLU 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Užvynioja siūlo galą ant lentelės 2. Apvynioja lentelę siūlu 3. Įveria siūlo galą į adatą 4. Prakiša adatą pro siūlą sruogą 			
SUFORMUOTI KUTĄ 	<ol style="list-style-type: none"> 5. Nuima siūlą sruogą nuo lentelės 6. Stipriai apvynioja ir suriša siūlus 7. Nukerpa kuto apačią 			
APVYNIOTI RATELĮ SIŪLU 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prakiša siūlą pro ratelio skylutę 2. Suriša siūlus 3. Vynioja siūlą nuo savęs, prakišdamas(-a) kamuoliuką pro ratelio skylutę 			
BUMBULO FORMAVIMAS 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Prakerpa siūlus 5. Praskleidžia popierinius ratelius 6. Stipriai apsuka siūlus kitu siūlu 7. Suriša siūlą 8. Nuima ratelius 9. Apkarpo ir sulygina siūlus 			

6 priedas

NĖRIMO VAŠELIU MOKYMO PLANAS

Lankytojo(-os) vardas _____

UŽDUOTIS	ĮGŪDIS	REZULTA- TAS	PASTA- BOS	DATA, SOC. DAR - BUOTOJO PARAŠAS
PIRMA KILPA 	1. Užsuka siūlą ant piršto 2. Traukdamas(-a) siūlą pro skylutę padaro kilpą			
GRANDINĖLĒ 	3. Įkiša vašelį pro kilpą 4. Uždeda siūlą ant rodomojo piršto nuo savęs 5. Laiko siūlą įtemptą 6. Pagauna siūlą vašeliu nuo savęs 7. Ištraukia siūlą pro kilpą			
SUJUNGIMAS 	8. Nerdamas(-a) lako grandinėle tarp nykščio ir rodomojo piršto 9. Uždeda ant vašelio pirmą ir paskutinę kilpas 10. Išneria dvi kilpas kartu			
STULPLIS BE UŽMETIMO 	11. Įkiša vašelį į šalia esančią kilpą 12. Užkabina siūlą ir ištraukia kilpą 13. Išneria dvi kilpas kartu 14. Išneria vieną kilpą			
STULPELIS SU UŽMETIMU 	15. Užkabina siūlą ant vašelio 16. Atlieka 11, 12, 13 punktų veiksmus 17. Išneria tris kilpas kartu 18. Atlieka 14 punkto veiksmą			
ILGOS KILPOS 	19. Atlieka 15, 11, 12, 13 punktų veiksmus 20. Išneria dvi likusias kilpas kartu 21. Atlieka 14 punkto veiksmą			

7 priedas

ASMENS ELGESIO DARBO METU STEBĖJIMO LAPAS

Lankytojo vardas _____

ĮGŪDIS	REZULTATAS	PASTABOS	ELGESIO KEITIMAS
Atėjęs(-usi) pasisveikina			
Pasiima darbui reikalingas priemones			
Pasirenka veiklą			
Dirbdamas(-a) planuoja, ką darys toliau			
Tiksliai atlieka darbo judesius, veiksmus			
Tinkamai elgiasi su darbo priemonėmis			
Stebi kitų darbą			
Stebi ir komentuoja tai, kas vyksta			
Nuovokiai naudojasi medžiagomis			
Prašo pagalbos			
Sugeba ilsėtis			
Sugeba įveikti nesėkmės baimę			
Nesibaimina naujos veiklos			
Pasitiki savo jėgomis			
Dirba vienas(-a) (savarankiškai)			
Dirba poroje su kitu(-a)			
Klauso, kas jam/jai sakoma			
Supranta žodinę informaciją			
Moka ramiai išsakyti savo nuomonę			
Žodžiais išreiškia jausmus			
Ramiai reaguoja į triukšmą			
Pasirūpina savimi ir savo nuosavybe			
Sutvarko darbo vietą			
Išeidamas(-a) atsisveikina			

Mažų skiautelių didelis pasaulis

Rita Paulauskienė

Skiautinių dirbtuvės vadovė

Socialinė darbuotoja Rita Paulauskienė su žmonėmis, turinčiais proto negalią, dirba nuo centro įkūrimo pradžios. Rita aktyviai dalyvauja kuriant dienos centro veiklos organizavimo modelį. Ši socialinė darbuotoja dirba su neįgaliaisiais iš pašaukimo. Ji netrunka perprasti kiekvieno savo dirbtuvės lankytojo poreikius, moka pritaikyti jo gebėjimus darbinei veiklai, profesionaliai organizuoja darbus grupėje. Rita parengė keletą dokumentų formų, kurios sėkmingai naudojamos centro lankytojų darbinės veikos rezultatams fiksuoti. Rita puikiai išmano siuvimo rankomis amatą ir nepaliauja stebinti kūrybiškumu. 2005 m. Vilniaus miesto savivaldybė pripažino R. Paulauskienę geriausia Dienos centro „Šviesa“ socialine darbuotoja.

Mažų skiautelių didelis pasaulis

Skiautinių amatas turi turtingas šimtmečių tradicijas. Iš skiautinių būdavo siuvas antklodės, staltiesės, smulkūs rankdarbiai. Iš mažų medžiagų atraižų galima sudėlioti nuostabių tekstilės vaizdų, dažnai prilygstančių tapybos darbams. Tai panašu į žaidimą be pabaigos, kurį mūsų lankytojai labai mėgsta.

Skiautinių siuvinimas yra puiki saviraiškos ir bendravimo priemonė. Todėl šią dirbtuvę mielai renkasi ir merginos, ir vaikinai. Čia jie ne tik įgyja techninių įgūdžių, bet ir mokosi pažinti medžiagas, derinti spalvas. Darbui naudojame gausybę įvairiaspalvių skiaučių, siūlų, sagų, karoliukų, juostelių. Lankytojai susipažįsta su medžiagų ypatumais ir skirtumais. Jie jas glosto, glamžo, lygina, žaidžia derindami jų atspalvius nuo šviesiausių iki tamsiausių tonų. Kaip dailėje renkant spalvas, taip ir čia. Dažnai spalvos atspindi dirbtuvės lankytojų nuotaikas. Būdami geros nuotaikos renkasi švelnias, žaismingas spalvas. Jeigu neramu ar liūdna, rankos nejučia tiesiasi prie tamsių, niūrių spalvų. Vaikinai puikiai susidoroja su įvairiais pagalbiniais darbais. Lankytojai, turintys sunkesnę negalią, su dideliu malonumu paneria pirštelius į įvairių sagų krepšelį. Iš išsirinktų didelių ir mažų, vienodų ir skirtingų spalvų sagų jie dėlioja įvairias mozaikas, kurias kartais pavyksta prisiūti prie skiaučių.

Skiautinių menas atveria plačias veiklos galimybes. Skiautinių siuvimui naudojama įvairi technika: klasikinė, aplikacinė, kartonėlių, lankstymo, erdvinė, vitražinė ir kt. Naudojant šias technikas skiautiniai tampa labai spalvingais ir žaismingais. Kiekvienai technikai pasirenkamos tam tikros medžiagos. Pavyzdžiui: klasikinei, aplikacinei ir lankstymo – medvilnė, erdvinei – sintetika, krizinei – įvairių rūšių ir tekstūrų audiniai.

Nesunku apsirūpinti darbui reikalingomis medžiagomis. Puikiausiai galima panaudoti senus sijonus, palaidines, sukneles, megztukus ir t. t. Išauga ir darbo apimtys, nes senus drabužius pirmiausiai reikia išardyti, išskalbti, iškirpti sagas, išlyginti ir sulankstyti. Vaikinai labiau mėgsta ardyti mezginius, sukti į kamuolius siūlus, smulkinti sintaponą ir paraloną, kurie naudojami suvenyrų gamybai. Dirbdama su neįgaliaisiais žmonėmis vadovaujosi šiuo principu: stebiu, fiksuoju, planuoju, vertinu.

Svarbu, kad lankytojai suvoktų:

- Ką jie daro?
- Kodėl daro?
- Kokius įgūdžius panaudoja?

Svarbu įtikinti šiuos žmones, kad jiems pakaks valios įgyvendinti savo norus dirbant naudingą darbą. Problemų sprendimo procesas yra lankytojų poreikių tenkinimo priemonė, reikalaujanti žinių, vertybių ir įgūdžių pritaikymo. Planuodami tikslus turime ieškoti lankytojų stipriųjų pusių ir gebėjimų. Labai svarbu, kad darbuotojas realiai vertintų esamą padėtį, turėtų tvirtas nuostatas ir vertybes.

Pagrindinis mūsų tikslas – įtvirtinti turimus įgūdžius ir išmokyti naujų, nuolat kartoti išmokus dalykus, lavinti kantrybę, kruopštumą, dėmesio sukaupimą, fantaziją ir smulkiąją motoriką.

Labai kruopštų, kantrybės ir dėmesio reikalaujantį darbą mes dirbame lėtai, bet su meile. Šis darbas tinka įvairių negalią turintiems lankytojams ir lavina daugybę įgūdžių. Parinkdami darbus supažindiname lankytoją su užduočių galimybėmis. Planuojant darbus svarbu susieti užduotis su užsibrėžtais tikslais, aptarti darbo apimtį, eigą ir galutinį rezultatą. Mes kartu su lankytoju nusprendžiame, kaip bus dirbama. Numatome, ką pirmiausia darysime, kokiomis priemonėmis naudosimės, kiek laiko truks darbas ir kada jį užbaigsime.

Pradėjus darbą labai svarbu lankytoją padrašinti, paremti, nukreipti tinkama linkme. Padedant labai svarbu nepersistengti, t. y. daryti už lankytoją tik tai, ko jis pats tikrai negali padaryti.

Atlikus darbą svarbu jį įvertinti. Paprastai analizuojame, ar darbas buvo daromas taip, kaip buvo planuota. Jeigu ne, aiškinamės kodėl. Labai svarbu neskirti pernelyg sudėtingų užduočių. Visą darbo procesą sudaro 5 etapai:

1. Darbo vietos parengimas (lankytojas pats pasirenka darbui reikalingas priemones, su kuriomis buvo supažindintas prieš pradedant darbą).
2. Konkretų darbinių užduočių vykdymas (pagrindiniai ir pagalbiniai darbai).
3. Užbaigiamieji darbai (sudėtingų detalių sujungimas į bendrą gaminį. Kilpučių, apvadų prisiuvimas, kurį dažniausiai atlieka darbuotojas).

4. Darbo vietos sutvarkymas (visos priemonės sudedamos į vietą, sutvarkoma darbo vieta).

5. Darbo rezultatų aptarimas.

Mūsų darbai dažniausiai būna kolektyviniai. Pirmiausia išskaidome juos į atskiras detales ir paskirstome užduotis pagal lankytojų sugebėjimus. Pagrindinius siuvimo darbus paprastai atlieka tos mergaitės, kurios turi pakankamai įgūdžių ir nori dirbti. Pagalbiniai darbai tenka mažiau motyvuotiems lankytojams. Darbo eigą irgi skirstome į etapus:

1. Apsvarstome naują užduotį, išnagrinėjame pavyzdinį gaminį ar piešinį.
2. Iš kartono pasigaminame lekalus.
3. Atsirenkame medžiagas.
4. Susikarpome ir pradedame siūti.

Darbų operacijos būna įvairios: vieni lankytojai dygsniuoja, kiti siuvinėja, tretį prisiuva sagas, ketvirtį – siūlus, penktį – juosteles. Mergaitės, turinčios didesnę patirtį, dažnai dirba savarankiškai nuo pradžios iki pabaigos. Jos yra supažindinamos su visa darbo eiga, žino visus darbo aspektus. Pasitaiko, kad savarankiškai atlikti darbai būna nelabai kokybiški, tačiau tai padeda pamatyti savo klaidas, jas taisyti ir tobulinti siuvimo techniką. Jeigu klaidos aptariamoms ir analizuojamos nuoširdžiai ir geranoriškai, lankytojai noriai išardo ir perdaro nenusisėkusius darbelius. Tik labai svarbu pajusti lankytojo nuotaiką, neužgauti jo jausmų, padėti teisingai suvokti, ką ir kodėl reikėtų pataisyti.

Pagalbinė veikla suteikia lankytojams galimybę įgyti savitvarkos įgūdžių. Skalbdami ir lygindami išardytas medžiagas lankytojai susipažįsta su skalbimo priemonėmis, mokosi tinkamai jomis naudotis, švariai skalbti ir teisingai lyginti. Kadangi lankytojai, turintys įvairaus sunkumo negalias, dirba su aštriais įrankiais, svarbu laikytis saugos taisyklių. Atstumas tarp lankytojų vietų turi būti toks, kad lankytojai dirbdami negalėtų vieni kitų netyčia sužeisti. Mūsų dirbtuvėje darbo vietos suskirstytos į atskiras zonas, atitinkančias veiklos rūšis:

- 1 **zona** skirta atliekantiems pagrindinį darbą ir dirbantiems su tomis pačiomis medžiagomis lankytojams.

2 zona skirta pagalbiniais darbams – sintapono smulkinimui ir kimšimui, siūlų vyniojimui. Čia dirba lankytojai, turintys sunkesnę negalią. Jiems nuolat padeda socialinio darbuotojo padėjėjas, stebintis, kad lankytojai neimtų aštrių įrankių, neįsikištų į burną smulkių daiktų.

3 zona skirta lyginimui. Tai nuošali vieta prie atskiro stalo. Čia lankytojai mokomi lyginimo darbų. Drauge su jais lyginame išskalbtas skiautes, aiškiname, kaip naudotis lygintuvu, kaip parinkti tinkamą temperatūrą skirtingoms medžiagų rūšims.

Visi darbo etapai yra labai svarbūs. Darbo vietos parengimas lavina darbo įgūdžius, pastabumą, pareigingumą, atmintį. Lankytojai turi prisiminti, kokius įrankius ar priemones turi pasiimti, pasirinkti reikiamas medžiagas ar susirasti savo pradėtą darbėlį. Dirbdami mokomės techninių įgūdžių, kantrybės, kruopštumo. Šis etapas – ilgiausias. Todėl dirbame su pertraukėlėmis. Ne mažiau svarbus ir darbo vietos susitvarkymas. Tai darydami mokomės savitvarkos: sušluojame šiukšles, nuvalome stalus, nurenkame nuo drabužių prilipusius siūlus, sudedame į vietą įrankius.

Metų pradžioje socialinis darbuotojas sudaro skiautinių dirbtuvės veiklos programą, kuri vėliau būna tikslinama darbo eigoje. Atsižvelgdami į tai, kad kiekvieną mėnesį pas mus ateina lankytojų, turinčių skirtingų įgūdžių ir gebėjimų, minėtą programą taikome lanksčiai.

Išmokę siūti, lankytojai gali sėkmingai pritaikyti naujus įgūdžius buityje ir lengviau spręsti kasdienes buitines problemas, pavyzdžiui: susisiūti iširusius drabužius, užsilopyti suplyšusias kojines, prisisiūti sagas bei pakabas. O laisvalaikiu galima užsiiminėti rankdarbiais: pasigaminti dailių servetėlių, pagalvėlių, suvenyrų.

Išmokę skalbti ir lyginti, lankytojai susipažįsta su skalbimo priemonėmis, tinkamai jomis naudojasi, patys išsilygina savo drabužius.

Išmokę naudotis įrankiais ir darbo priemonėmis, lankytojai žino įrankių paskirtį, be vargo kerpa žirkklėmis, įveria siūlą į adatą, mezga su virbalais ir vąšeliu.

Išmokę sutvarkyti darbo vietą, lankytojai tampa pareigingesni, pastabesni, atsakingesni, tvarkingesni ir išlavina smulkiąją motoriką.

Mūsų dirbtuvėje užtenka veiklos pačios įvairiausios negalios lankytojams. Kiekvienas pasirenka, ką nori veikti. Kadangi turime daugybę įvairių priemonių, mums nesunku sužadinti lankytojų smalsumą ir susidomėjimą. Pas mus puikiai sekasi norintiesiems piešti. Jų sukurti darbai dažnai virsta spalvingais skiaučių paveikslais. O būna ir atvirkščiai, t. y. mūsų sukurti darbai perpiešiami ir virsta tikrais paveikslais.

Užbaigę savo darbelius (kartais ir padedant socialiniam darbuotojui), lankytojai gali pasidžiaugti realiais rezultatais, kurie suteikia galimybę pasijusti svarbiais, reikalingais, skatina dar labiau pasinerti į kūrybos procesą. Stebėdami aplinką mes stengiamės perprasti mus supantį pasaulį, gamtos virsmą ir visa tai perkelti į savo darbelius.

Iš skiaučių esame sukūrę keturių metų laikų paveikslų ciklą, kuriame atsiskleidžia nepakartojamas gamtos grožis. Žiemos laikotarpį mūsų paveiksluose įkūnija Kalėdos, naujametinė eglė, sniegena. Pavasarį skelbia alyvos gėlių kilimai, Velykos. Vasarai skirtuose paveiksluose dominuoja ryškios spalvos, kurių nepašykštėjome žaismingoms papūgoms, boružei ir gaidžiui. O rudens paveiksle tupi katinas murklys po obelimi.

Daug įvairių darbų esame pasidarę, daug įvairių emocijų patyrėme juos kurdami. Pasigaminome stendą įrankiams sudėti, kuriame užtenka vietos adatinėms, vašeliams, virbalams, žirklems. Tai mūsų pasididžiavimas, nes jame įamžinome Užupio stogus.

Mūsų padarytu kalendoriumi, per išsiuvinėtus skaičius, kiekvieną dieną ropoja boružėlė, kurios kelią akylai prižiūri mergaitės. Neatsidžiaugiamo ir kilimėliu su mūsų grupės lankytojų veideliais.

Labai įdomu buvo stebėti savo veidelių bruožus, kad kuo tiksliau pavyktų juos atvaizduoti. Sunku suskaičiuoti smulkius mūsų darbelius: servetėles, pagalvėles, dovanų maišelius, adatines, angeliukus, paukštelių, raganaites. Iš smulkausių skiautelių sudygsniavome užtiesalą lovai, kuris puošia mūsų grupę.

Savo darbelius mes dosniai dovanojame svečiams. Jie tampa puikiais gimtadienio dovanomis. Mes nuolat dalyvaujame įvairiose parodose (moksleivių rūmuose, savivaldybėje, vaikų ir jaunimo amatų festivalyje „Vieversėlis“, „Kaziuko“ neįgaliųjų mugėje, skirtoje sostinės dienoms, Kalėdinėje mugėje Rotušėje, surengtoje Lietuvoje reziduojančių ambasadorių žmonų).

Socialinio darbo eigoje svarbu maksimaliai įtraukti lankytojus į ugdymo procesą. Darbuotojams ir lankytojams tenka kartu įveikti ilgą kelią, sutelkus dėmesį į stipriąsias lankytojų puses bei tobulėjimo galimybes. Profesionaliai pasirengę darbuotojai turi labai atsargiai taikyti savo žinias, nes žmonės, turintys proto negalią, išsiskiria individualiais poreikiais, netradiciniu suvokimu ir savitais gebėjimais. Dirbant su jais reikia tolerancijos, kantrybės, atsakomybės. Be to, būtina domėtis naujovėmis ir nuolat plėsti savo akiratį.

Nuausti tiltai

Audronė Urbanovičienė *Audimo dirbtuvės vadovė*

Specialioji pedagogė (dailės mokytoja) Audronė Urbanovičienė dienos centre „Šviesa“ dirba daugiau nei 10 metų. Per šiuos metus Audronė daug nuveikė: pirmoji sukūrė ir pradėjo taikyti lankytojų darbinių įgūdžių (audimo) įvertinimo ir rezultatų fiksavimo anketas, išradingai pritaikė audimo techniką neįgaliųjų galimybėms, išmokė savarankiškai austi 15 lankytojų. Audimo dirbtuvėje vyrauja darbo ir kūrybos atmosfera – susikaupę audėjai klausosi ramios muzikos, tariasi su vadove dėl siūlų derinimo, tyliai aptarinėja kylančius klausimus. Pabuvęs šioje dirbtuvėje pradedi galvoti: „Ir kada ši darbuotoja moko savo dirbtuvės lankytojus, jeigu jie viską puikiai moka ir savarankiškai dirba“. Tai puikus tikrai profesionalaus darbo rezultatas.

Nuausti tiltai

Audimo programos įsisavinimo kelias buvo nelengvas. Stakles gaminome patys pagal atsivežtas iš Vokietijos mėgėjiškas nuotraukas. Kaip audimo įrankius panaudojome įvairius buitinius daiktus. Neturėjome audimui tinkamų siūlų. Nežinojome, kaip atlikti apdailą ir paversti audinį funkcionalių daiktų. Galėjome tik spėlioti, kiek mūsų centro lankytojų norės ir galės austi. Nemažas būrys centro darbuotojų padėjo kurti audimo dirbtuvėlę. Didelė dalis centro lankytojų galėjo susipažinti su audimo procesu. 15 asmenų išmoko savarankiškai austi. Dabar centro svečiams, susidomėjusiems audimu, dovanojame staklių brėžinius, parodome, ką gaminame iš savo išaustų audinių.

Kodėl audimas toks svarbus žmonijos istorijai? Audimo ištakos – tai pirmą kartą žmogaus pynimo darbai ir medžioklės laimikių (kailių) panaudojimas. Žmogui reikėjo prisidengti nuo saulės ir šalčio, todėl audimo amatas laikui bėgant vystėsi bei tobulėjo. Nuo primityvių įrenginių, kurie buvo tvirtinami ant medžių, prie audėjo juosmens ar rėmų, buvo pereita prie sudėtingų staklių, kuriomis galima išausti įvairaus storio, spalvų ir raštų audinius. Pirmieji audiniai atsirado Egipte 5 tūkstančiai metų prieš Kristų. Lygus audinys, nuaustas iš lino ir išsiuvinėtas kitos spalvos siūlais, buvo pradėtas naudoti kaip puošmena. Vėlesniais amžiais audiniams imta naudoti įvairesnės žaliavos – vilną, medvilnę, šilką. Įvairius augalinius pluoštus audė visuose pasaulio kraštuose. Vystantis audimo pramonei atsirado sudėtingų konstrukcijų staklių. Audimas virto galiną pramonės šaka. Dar iki Antrojo pasaulinio karo Lietuvos kaime buvo labai paplitę pačių austi rūbai ir kiti buityje naudojami audiniai. Tik XX amžiaus antroje pusėje staklės kaime buvo išardytos, paslėptos ar sunaikintos. Tik viena kita kaimo moteris ir toliau audė tam tikros paskirties audinius: lovatieses, staltieses, rankšluosčius ir t. t.

Audimas yra svarbus ne tik kaip meninės raiškos būdas, teikiantis žmogaus buičiai ar aplinkos dekoravimui reikalingus daiktus. Audimas rankomis – puiki terapinė priemonė. Ritmiški audimo judesiai, intuityvus spalvų derinimas atpalaiduoja, nuramina, įtraukia į audimo procesą. Mes naudojame nedideles stakles, kurias kuo puikiau galima naudoti buityje, mokymo įstaigose ar dienos užimtumo centruose.

Austi jomis gali vaikai, suaugusieji ir net žmonės, turintys proto negalią. Audimo procesas reikalauja nemažo susikaupimo, kruopštumo ir valios pastangų užbaigti pradėtą darbą. Audinio panaudojimas kuriant funkcionalų ar dekoratyvinį gaminį teikia pasididžiavimo darbo prasmingumu ir reikalingumu. Savivertės ir savarankiškumo ugdymas – svarbūs motyvaciniai stimulai.

Prieš pradėdant mokytį austi svarbu parengti dirbtuvėlės vidaus tvarkos, bendravimo, saugumo ir darbo taisykles. Juk žmonių, turinčių proto negalią, darbinių ir bendravimo įgūdžių formavimui turi įtakos ne tik stambiosios ir smulkiosios motorikos išsivystymas, bet ir bendravimo lygis bei galimybės. Mes vadovaujamės šiomis taisyklėmis:

- *savo įrankius ir siūlus laikome krepšeliuose;*
- *baigę darbą, stakles ir krepšelius padedame į jiems skirtą vietą;*
- *sutartu laiku darome arbatos pertraukėles;*
- *pavargę austi, ilsimės ar imamės kitos veiklos;*
- *saugiai naudojamės žirkklėmis ir adatomis;*
- *mokomės priimti kitus tokius, kokie jie yra;*
- *visada geriau susikaupti tyloje;*
- *viskas pavyksta, kai šalia yra specialistas.*

Taisyklių nustatymas ir laikymasis padeda geriau suvokti veiklos ribas, struktūruoja aplinką, suteikia saugumo, reikalingo efektyviai veiklai. Didžiąją dalį audinių audžiame su stalinėmis staklėmis. Keli asmenys audžia ant rėmelių, kurie dedami ant stalo. Viena lankytoja dėl savo negalios negalėjo austi su staklėmis, todėl mokiau ją austi ant rėmelių paprastus audinius. Šie audiniai buvo pirmieji jos kūrybinio darbo vaisiai per visą gyvenimą. Kai centro svečias iš užsienio įsigijo šios merginos dekoratyvinę kompoziciją, ji nesitvėrė džiaugsmu, spausdama rankose gautus pinigėlius.

Ant rėmelių audžiame ir sudėtingus audinius. Centro lankytoja P. V. rengiasi audimui labai atsakingai. Mes ilgai kartu tobuliname kilimėlio eskizą, atrenkame ir deriname įvairių spalvų siūlus. Rinktiniai audiniai – tai kruopštus, daug laiko ir kantrybės reikalaujantis darbas. Pagiriant, paskatinant lengviau judėti į priekį. Puikus rezultatas labai džiugina ne tik mokinį, bet ir mokytoją.

Austi su staklėmis gali ir asmenys, kurių smulkioji motorika nėra labai išlavinta. Staklių volelio naudojimas labai paprastina audimą, todėl ši veikla tampa priemonė ir mažesnio protinio pajėgumo asmenims. Pagrindiniai audimo įgūdžių mokymo tikslai – geriau išlavinti darbinius įgūdžius, kurie leistų ne tik nuausti kokybišką audinį, bet ir pajusti audimo teikiamą malonumą. Spalvų derinimas, ramus audimo ritmas sudaro visumą, turinčią terapinį poveikį.

Mūsų mokslų pradžioje viena sudėtingiausių užduočių buvo nuspręsti, ką austi ir kokius siūlus pasirinkti. Nors gaminių pasirinkimas nebuvo didelis – dvejonų būta iki valiai. Mat dauguma neįgaliųjų buvo įpratę, kad už juos spręstų kiti. Užsiėmimų metu jie sutrikę žiūrėdavo į dėžes, prikrautas įvairių siūlų, ir nesiryždavo paimti nė vieno kamuoliuko. Teko nemažai aiškinti, raginti, girti, kad asmenys ne tik ryžtingai pasirinktų norimas spalvas, bet ir nuspręstų, ar taip bus gražu.

Nemažai laiko ir gebėjimų reikalauja nuaustų audinių apdaila ir pritaikymas. Šį darbą dažniausiai tenka atlikti pačiam specialistui. Tačiau tai nesumenkina audinio vertės, nes apdaila jo nenustelbia, o tik paryškina.

Svarbus darbinės veiklos tikslas – savarankiškumo ugdymas. Visas audimo procesas organizuojamas taip, kad neįgalusis galėtų kuo savarankiškiau jį atlikti. Audimui skirti įrankiai ir priemonės laikomos jiems skirtose vietose. Kryptingas savarankiškumo ugdymas praverčia visose gyvenimo srityse. Audimo darbo procesas susideda iš keleto etapų:

- *darbo vietos parengimas;*
- *pasirinkimas, ką austi;*
- *siūlų atrinkimas;*
- *staklių parengimas audimui;*
- *audimas;*
- *audinio užbaigimas;*
- *audinio apdaila.*

Atsižvelgiant į sudedamąsias audimo proceso dalis, parengiama audimo įgūdžių vertinimo lentelė, kuri labai padeda tolesniame mokymo procese.

Pirmuosiuose užsiėmimuose lankytojai supažindinami su aplinka, jiems parodoma, kur pakabintos staklės ir sudėti audimo įrankiai bei siūlai, paaiškinama, kaip veikia staklės, kam reikalingos jų detalės. Parodomi siūlai, naudojami užmetimui (ataudai), ir patys audimo siūlai. Stiprinant lankytojų darbo motyvaciją ir padedant jiems nuspręsti, ką austi, būtina parodyti ir užbaigtų audinių. Įvairūs gaminiai turi savo šablonus, kurie padeda sužinoti, kokį skaičių siūlų reikės užmesti ataudams ir kokio ilgumo audinį ausime.

Rengiant stakles audimui reikia užmesti ataudus ir įdėti volelį, kuris keis siūlų padėties aukštį. Labai svarbu teisingai užmegzti siūlus, kurie turi būti stiprūs lininiai. Iš pradžių tvirtai surišame pirmutinius siūlus ir stipriai patempdami apmetame norimo pločio ataudus. Įkišę volelį, sutvarkome ataudų siūlus ant jo. Ataudų užmetimas – pakankamai sudėtingas procesas. Nekokybiškas staklių parengimas labai sunkina audimą ir prastina audinio kokybę. Todėl dažniausiai šį darbą tenka atlikti specialistui, nes iš visų mano audėjų tik keli gali tai padaryti pakankamai gerai.

Pirmiausia labai svarbu išmokyti lankytojus teisingai užvynioti siūlus ant šaudyklės. Iš pradžių pati parodau, kaip tai padaryti, o po to bandomė kartu. Kartojame viską nuo pradžių kiekvieną kartą, kai tik imame kitą siūlą. Po to rodu, kaip sukiojasi volelis ir keičiasi siūlų padėtis – vieni kyla į viršų, kiti leidžiasi. Volelio sukiojimą lyginu su sūpuoklėmis: taip ir linguojame iš vienos pusės į kitą. Teisingai pasukus volelį, tarp siūlų atsiranda plyšys, pro kurį reikia prakišti šaudyklę su siūlu. Plyšį lyginu su siauru urveliu, kuriuo reikia prašliaužti. Jeigu per staigiai kilstelsi į viršų, susitrenksi pakaušį. Jeigu per daug prisiplosi prie žemės, nusibalnosi nosį. Taip ir šaudyklė turi pralysti pro plyšį, neužkabinusi nei viršutinių, nei apatinių siūlų. Pasukę volelį pirmą kartą, įkišame kartonėlį, pasukę antrą kartą, prakišame šaudyklę ir t. t.

Audžiant su voleliu neišsirinksi įmantrių raštų. Galima žaisti juostelėmis – platesnėmis arba siauresnėmis. Galima austi su dviem šaudyklėmis, keičiant tam tikra tvarka spalvą. Tai leis išausti stulpelius bei šachmatine tvarka išdėstyti raštus. Derinant spalvas, įvairių plokščių juosteles ir kitus pagražinimus naudžiami pakankamai meniškai dirbiniai.

Visus audimo veiksmus atliekame kartu su kiekvienu lankytoju daugybę kartų. Po to leidžiame jam pamėginti savarankiškai. Ir vėl kartu, kol klaidų darome vis mažiau ir mažiau. Visada pabrėžiu, kad labai svarbu pastebėjus klaidą neausti toliau, bet bandyti ją ištaisyti! Jeigu tam nepakanka įgūdžių, visada galima pasikviesti specialistą. Išmokęs pats ištaisyti savo klaidą, lankytojas patiria daug džiaugsmo. Be to, svarbu nenusiaurinti audinio, per stipriai užveržus audimo siūlą. Kad taip neatsitiktų, prašau lankytoją palikti kilputę, kurią galima pačiupinėti tarsi sveikinantis. Audinį užbaigiame atlikdami šiuos veiksmus:

- *išimame volelį;*
- *ištraukiame kartonėlį;*
- *nukerpame siūlus vienoje audinio pusėje;*
- *surišame nukirptus siūlus;*
- *nukerpame siūlus kitoje pusėje;*
- *surišame nukirptus siūlus;*
- *apkarpome šoninius siūlus.*

Kai išmokstame arba beveik išmokstame visų minėtų veiksmų (daugeliui lankytojų nesiseka surišti siūlų), pradedame mokytis nuausto gaminio apdailos. Audinio apdaila ir jo pritaikymas konkreiems poreikiams – kruopštus ir nemažai laiko reikalaujantis darbas. Turint gerą siuvimo mašiną viską galima atlikti greičiau ir profesionaliau. Stengiamės nuolat tobulinti apdailos procesą, kad jis užimtų kuo mažiau laiko.

Visas mokymo procesas susideda iš mažų žingsnelių, o šie – iš dar mažesnių. Kiekvieno mėnesio pradžioje ir pabaigoje įrašome pasiekimus į audimo įgūdžių formavimo lentelę. Visus veiksmus rodau vaizdžiai, naudodama audimo priemones. Svarbu pagyrimu, paskatinimu įvertinti nors ir patį mažiausią teisingai atliktą žingsnelį. Visą kruopščiai žymiu audimo įgūdžių formavimo lentelėje. Tai irgi gera skatinimo ir naujų tikslų nustatymo priemonė.

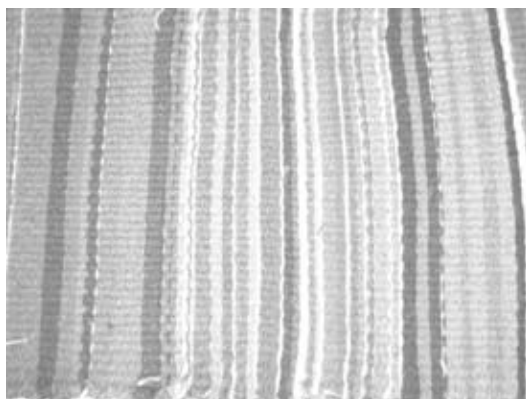
Ne kiekvienas lankytojas gali tobulai išmokti audimo įgūdžių. Todėl nebūtina žūtbūt siekti įgūdžių, kurių nepavyksta įsisavinti net ir labai ilgai mokantis.

Geriau su nedidelėm klaidelėm nuaustas audinys, negu prarastas susidomėjimas audimu dėl nuolatinio klaidų taisymo.

Mokymo procese naudojame daug žaidybinių elementų, vaizdingų palyginimų, įvairių juokingų istorijų. Viską darome lyg ir rimtai, bet nevengiame pajuokauti. Atsipalaiduojame, ir rankelės ne taip virpa, kai reikia šaudyklę pro siaurą plyšelį prakišti. Nereikia pernelyg sureikšminti audinio ir jo panaudojimo. Juk audimo procesas yra mokomojo, terapinio bei ugdomojo poveikio dalis. Specialisto pedagoginės ir psichologinės žinios, meninis skonis padeda kurti jaukią aplinką ir siekti pagrindinių tikslų.

Ką galima pagaminti iš mūsų audinių? Iš pradžių meistravome akinių dėkliukus, kosmetines ir mažus krepšelius, nešiojamus ant kaklo. Šiuo metu gaminių asortimentą papildė mobiliųjų telefonų dėkliukai, ant sienos kabinami krepšeliai įvairioms smulkmenoms susidėti, nedidelės rankinės, užtiesalai kėdėms, paveikslėliai, suvenyriniai žmogučiai, pagalvėlių detalės, piniginės ir kt. Savo gaminius eksponuojame parodose, jie mielai perkami mugėse, dažnai iškeliauja į svečias šalis kaip dovanos.

Kai žiūriu į margaspalves juostas, jungiančias medinius staklių rėmus, jos man primena tiltus, kurie tiesiami krantams sujungti. Šie tiltai jungia mus visus į bendruomenę, kurioje mes visi atrandame savo vietą ir jaučiamės laimingi.

Dienos centras „Šviesa“

AUDIMO ĮGŪDŽIŲ ĮVERTINIMAS

Lankytojo(-os) vardas _____

	AUDIMO ĮGŪDŽIAI	DATA		DATA		DATA	
PASIRENGIMAS DARBUI	Pats pasiima audimo stakles						
	Pasiima priminus						
	Pats atsirenka siūlus audimui						
	Atsirenka siūlus specialisto padedamas						
	Pasirenka audimui reikalingus įrankius						
	Pasirenka įrankius specialisto padedamas						
PASIRENGIMAS AUDIMUI	Moka pats užmesti siūlus audimui						
	Užmeta siūlus specialisto padedamas						
	Pats užkiša volelį						
	Užkiša volelį specialisto padedamas						
	Sutvarko audimo siūlus						
	Sutvarko audimo siūlus specialisto padedamas						
	Pats įkiša kartonėlį						
	Įkiša kartonėlį specialisto padedamas						
AUDIMAS	Pats užvynioja siūlus ant šaudyklės						
	Užvynioja specialisto padedamas						
	Teisingai pasuka volelį						
	Pasuka volelį, kai keičia siūlo spalvą						
	Tiksliai prakiša šaudyklę pro ataudų plyšį						
	Palieka kraštuose siūlų kilputes						
	Išlaiko pradinį audimo plotį						
	Moka austi su dviem šaudyklėm						

	AUDIMO ĮGŪDŽIAI	DATA		DATA		DATA	
AUDINIO KŪRIMAS	Pasirenka, kokį audinį aus						
	Pasitenka audimui tinkamus siūlus						
	Pasirenka siūlus specialisto padedamas						
	Derina spalvas						
	Pastebi savo klaidas						
	Pastebi ir pats pataiso savo klaidas						
UŽBAIGIMAS	Baigęs austi moka nukirpti siūlus						
	Baigęs austi moka užrišti siūlus						
	Gali prisidėti prie audinio apdailos						
		parašas					

9 priedas

Audimo eiga

Staliaus amato paslaptys

Eugenijus Burokas

Medžio darbų dirbtuvės vadovas

Autorius vadovauja dienos centro „Šviesa“ medžio darbų dirbtuvei jau beveik dešimt metų. Jis – profesionalas, turintis didelę specialiųjų poreikių vaikų darbinio mokymo patirtį. Eugenijui puikiai sekasi sudominti centro lankytojus medžio darbais. Norinčiųjų lankyti šią dirbtuvę niekada netrūksta. Smagu kiekvieną rytą girdėti iš dirbtuvės sklindantį linksmą plaktukų kaukšėjimą, pjūklų ir oblių „melodijas“, kurias pagyvina darniai traukiama vyriška daina.

Staliaus amato paslaptys

Dirbtuvėje labai svarbu sukurti tinkamą darbinę aplinką: sudominti lankytojus viena ar kita medžio apdirbimo operacija. Darbą lengvina kruopštumas, atsakingumas ir mokėjimas pritaipyti kolekyvo. O gerai dirbant ugdoma valia ir stiprėja pasitikėjimas savimi.

Nemaža dalis centro lankytojų turi rankų valdymo ir kitų smulkiosios motorikos sutrikimų, todėl staliaus darbas padeda lavinti rankų miklumą ir fiziškai sustiprina pačias rankas. Dirbdami kartu jaunuoliai išmoka kolektyvinio darbo ypatumų: darbo pasidalijimo, pagalbos vienas kitam, bendro tikslo siekimo. Neretai vienas lankytojas perima kito darbą be jokio raginimo.

Daugelis dirbtuvės lankytojų klausia, ar gerai atlieka darbą, ar jų darbas kam nors reikalingas. Vadinasi, jiems svarbu, kad jų darbas būtų vertinamas. Pavyzdžiui, pavyko jaunuoliui perpjauti lentą, greta dirbusieji džiaugėsi, net plojo rankomis. Darbas stalių dirbtuvėje gali paskatinti imtis ir kitokio darbo. O išlavėjus rankoms, lengviau pavyksta užsisagstyti sagas, užsirišti batų raištelius ar paimti smulkų daiktą.

Medžio darbų dirbtuvėje darbo procesas organizuojamas taip, kad asmuo sugebėjimai kuo geriau pasireikštų. Rotacijos principu mokoma įvairių įgūdžių. Gaminant dirbinį lankytojui tenka ir pjauti, ir obliuoti, ir šlifuoti. Tuo pačiu jis susipažįsta su visais gamybos etapais. Per užsiėmimus mokomės įvairių darbinių įgūdžių:

- *pjauti pjūklų;*
- *obliuoti obliumį;*
- *kalti plaktukų;*
- *gręžti grąžtus;*
- *dirbti su peiliu.*

Be to, mokomės ir kitų įgūdžių:

- *taisyklingai ir saugiai laikyti įrankį;*
- *taisyklingos laikysenos dirbant su įrankiu;*
- *taisyklingų judesių dirbant su įrankiu;*
- *tinkamos dirbinio ir darbo įrankio judesių sąveikos.*

Prieš pradėdant darbą būtina pasirūpinti darbo sauga. Todėl nuolat primename lankytojus, kaip saugiai laikyti įrankį. Iš pradžių parodo dirbtuvės vadovas, paskui jo padedamas pabando neįgalusis. Svarbu išmokti ne tik taisyklingai laikyti įrankį, bet ir tinkamai su juo elgtis, pavyzdžiui: nestovėti prieš pjaunantį įrankį, atlikus užduotį, padėti įrankį į vietą, kad jis nesužeistų kitų.

Darbiniai įgūdžiai lavinami ir mokantis naudotis buitinais įrankiais: šaukštais, peiliais, šakutėmis, padėklais ir pan. Taip stengiamasi sudominti asmenis, turinčius proto negalią, darbine veikla, nes stalių darbams atlikti reikia įgūdžių, patirties ir užsispyrimo. Šios dirbtuvės lankytojus būtina nuolatinė vadovo priežiūra. Jis turi pastebėti, kada reikalinga pagalba, ir laiku ją suteikti, kad neįgalusis nenusiviltų atliekamu darbu. Staliaus amatas – ypatingas, nes padeda kiekvienam parodyti savo individualius sugebėjimus.

Skersinio pjovimo įgūdžių mokymas

Atliekant skersinio pjovimo operacijas svarbu patikimai įtvirtinti pjaustinį. Tam naudojama padėklinė lenta ir varstoto veržtuvai. Darbo atlikimo metu svarbu, kad viena jaunuolio koja būtų statmena varstoto išilginei ašiai, o kita būtų nukreipta nuo jos apie 80° kampū. Žiūrima, kad dirbtuvės lankytojas tinkamai keltų pjaustinį, neperkrautų kūno smūgine jėga, nes tai svarbu žmogaus vestibuliariniam aparatui. Dirbant išilgai varstoto kūnas turi būti pasviręs į priekį, o kairė koja lygiagrečiai varstotui.

Obliavimo įgūdžių mokymas

Staliaus darbai yra sudėtingi, nes juos atliekant neapsiribojama viena operacija. Po pjovimo reikia ruošinį obliuoti. Obliuojama lenta turi būti tiesi, lygi ir tikslių matmenų. Obliuojant oblius laikomas laisvai. Vadovas prižiūri, kad lankytojas išlaikytų reikiamą judesio laisvumą.

Jeigu asmuo bus susikaustęs, jis nejaus obliaus pado slydimo paviršiumi. Todėl ir obliavimo kokybė bus prasta, nes teks nuolat taisyti darbo paviršių. Obliuoti reikia plačiai, stumiant įrankį visu rankos mostu. Svarbi ir taisyklinga darbinė stovėseną. Prie darbastalio atsistojama iš šono: kairioji koja statoma į priekį ir truputį pasilenkiama. Obliavimas bus tolygus, kai bus obliuojama stipriais postūmiais staiga stumiant oblių pirmyn. Pradėjus obliuoti kaire ranka spaudžiama priekinė obliaus dalis, o dešiniąją įrankis stumiamas pirmyn. Šiuo atveju geležtė turi būti 2-3 cm nutolusi nuo lentos pradžios. Kai visa obliaus trinkelė atsiduria ant obliuojamo paviršiaus, įrankis spaudžiamas abiem rankom. Kai oblius pasiekia ruošinio galą, dešine ranka spaudžiama obliaus trinkelė. Šią darbinę padėtį lankytojas bando įsisavinti su vadovu arba pats vienas kartuoja ją tol, kol išmoksta. Beje, tai viena sunkiausių staliaus operacijų.

Užsiėmimų metu dirbtuvės lankytojai yra supažindinami su medienos rūšimis, jų mechaninėmis ir technologinėmis savybėmis bei jų pasirinkimu darbui.

Išvados

1. Asmenys, turintys proto negalią, darbo metu yra susikaupę, stengiasi kuo kruopščiau atlikti darbą. Jeigu nepasiseka, mėgina dar kartą. Kai pavyksta darbą atlikti gerai, džiaugiasi, net dainuoja. Bet juos reikia nuolat stebėti ir drąsinti, suteikti jiems pagalbą ir nešykštėti pagyrimų. Darbo metu reikia vengti neigiamų emocijų.
2. Dirbtuvės vadovas neturi būti abejingas neigaliajam. Jam nereikėtų pabrėžti darbo su medžiu pavojų, nes tai gali paskatinti lankytojo baimę ir nepasitikėjimą savimi. Pasitaiko ir tinginių, kurie nieko nenori ir nesugeba. Štai čia vadovui ir prireikia pedagoginių bei psichologinių žinių, kad pavyktų įžiebtį darbingumo kibirkštėlę.
3. Darbo rezultatai pristatomi visuomenei per parodas ir muges, iš kurių didžiausia – Kaziuko mugė.

2006 metais gavome užsakymą pagaminti net 50 tarškančių sukučių Latvijoje vykusiam ledo ritulio čempionatui. Labai paklausūs ir mediniai lyginimo kočėlai.

4. Specialistas, vadovaujantis staliaus darbams, turi būti pasirengęs ir fiziškai, ir emociškai, ir psichologiškai. Ypač svarbus yra darbinis pasirengimas (staliaus amato išmanymas) ir specialiosios pedagogikos bei psichologijos žinios.
5. Dirbtuvės vadovas turi įžvelgti net pačius mažiausius neįgaliųjų sugebėjimus, pripažinti ir įvertinti jų darbą bei pastangas. Kiekvienam reikia skirti darbą pagal jo sugebėjimus, padrašinant, paraginant ir pagiriant.
6. Tam, kad asmuo būtų saugus, jis turi jausti bendraamžių ir darbuotojų švelnumą, dėmesį, bei pastangų ir gebėjimų įvertinimą. Svarbu ne tik pripažinti gebėjimus, bet ir suteikti idėjų, veiklos pasirinkimo laisvę, laiku suteikti reikiamą pagalbą. Neįmanoma išspręsti problemų, jei pats neįgalusis aktyviai neįsitraukia į darbo procesą. Jis turi teisę būti išklausytas, išgirstas ir įvertintas.

Gamta – darbo ir kūrybos šaltinis

Dalia Budavičienė

Taikomųjų darbų dirbtuvės vadovė

Šio straipsnio autorė – mažųjų suvenyrų, pagamintų iš tekstilės, gamtinės medžiagos ir odos, meistrė. Per kiekvienas Kalėdas jos kartu su lankytojais pagaminti suvenyrai džiugina centro bendruomenę. Visada laukiame Dalios sukurtų angelų, tiesiog užburiančių savo subtiliu žaismingumu. Kiekvienam savo dirbtuvės lankytojui ši darbuotoja suranda įgyvendinamą darbą. Lankytojai mielai renkasi šią dirbtuvėlę – nuostabią karoliukų, džiovintų gėlių, audinių atraižėlių, pagaliukų ir kitų smulkių daikčių karalystę.

Gamta – darbo ir kūrybos šaltinis

Mes visi gyvename žemėje, kuri pilna mažų stebuklų. Gamtoje yra nuostabių dalykų, tik reikia sugebėti juos pamatyti, pasiimti ir panaudoti. Neatsitiktinai dienos centre „Šviesa“ veikia TAIKOMŲJŲ DARBŲ DIRBTUVĖ. Kiek daug aplinkui įvairių formų lapų ir žiedų. Kodėl nesurinkus pievų gėlių? Kodėl jų neišdžiovinus ir nepasinėrus į kūrybos pasaulį?..

Kūryba neturi pabaigos. Kuo žmogus daugiau kuria, tuo labiau tobulėja. Ne išimtis ir žmonės, turintys proto negalią. Kiekvienas žmogus pasaulį mato skirtingai ir vis kitaip išreiškia savo jausmus kūryboje.

Dirbtuvėje vyksta kruopštus darbas. Šios dirbtuvės vadovui būtina turėti vaizduojamojo meno žinių ir įgūdžių: gerai valdyti piešinį, jausti kompoziciją ir kt. Vadovas turi būti pasirengęs prireikus pakeisti vieną darbo operaciją kita, ją pritaikyti lankytojo sugebėjimams ir nuotaikai. Tačiau vien tik gero savo darbo srities išmanymo nepakanka. Būtinios ir specialiosios pedagoginės, psichologinės bei socialinio darbo žinios. Darbuotojas turi laiku pastebėti lankytojų nuotaikų kaitą, nuolat juos palaikyti pagyrimu ir šypsena. Darbą su gamtine medžiaga sudaro:

- *augalų, lapų ir gėlių rinkimas;*
- *jų parengimas džiovinimui;*
- *sudžiovintų augalų panaudojimas darbams;*
- *atvirukų, paveikslėlių ir dėžučių kūrimas (dekorui panaudojant džiovintus lapus, gėlių žiedus ir pan.).*

Pats buvimas gamtoje nuramina, nuteikia artimesniam bendravimui, praturtina pažinimo džiaugsmu. Kokia graži pieva! Kokios nuostabios gėlės, medžių lapai! Kiekviena išvyka į gamtą – tai puiki proga lavinti lankytojų estetinį skonį. Kas apsakys spalvotų klevo lapų gražumą. Iš jų, dar net nesudžiovintų, galima daryti... rožes. O laukinės kriaušės lapai primena... margučius.

Geriausia skinti gėlių žiedus, augančius pavėsyje, nes gavę daug saulės, jie išdžiūvę praranda spalvą. Surinktus augalus dedame į knygas, prispausdami per popierių karštu lygintuvu. Taip parengiame visus augalus, lapus, gėles. Retkarčiais visą šį turtą turime atidžiai peržiūrėti, vėl kiekvieną augaliuką perdėti į kitą knygą, kad nesupelytų ir greičiau išdžiūtų.

Centro lankytojai žino, kad šioje dirbtuvėje dirbama su gamtine medžiaga. Todėl grįždami iš pasivaikščiojimų atneša į dirbtuvę priskintų gėlių ir kitokių gamtos grožybių. Iš džiovintų augalų darome įvairias kompozicijas: atvirukus, paveikslėlius, dėžutes. O tuo pačiu pratęsiame vasarą, atėjus rudeniiui...

Kai kurių sąvokų apibrėžimai:

Etalonas – pirminis gaminys, kurį nuo pradžios iki pabaigos pagamina dirbtuvės vadovas.

Lekalas – iš patvarios medžiagos sukurta speciali forma, kurią lankytojas

Šablonas – gali apibrėžti ir pagal liniją iškirpti norimas detales.

atskirų gaminio detalių išdėstymo pavyzdys, t. y. orientyras, pagal kurį lankytojas sužino, kurioje vietoje įklijuoti reikiamą gaminio detalę.

Darbelius atliekame klijuotine technika:

- pirminį etaloną padaro dirbtuvės vadovas, išskaidydamas jį į atskirus lekalus ir šablonus;
- lekalai daromi taip, kad būtų kuo lengviau gauti darbo rezultatą ir žinoti, kaip išdėlioti paveikslėlio elementus;
- šablonas nurodo vietą, kurioje reikia klijuoti atskiras detales.

Minėta technika padeda ugdyti atidumą ir kruopštumą. Kad lankytojai nepavargtų, darome mažas pertraukėles, per kurias atliekame lengvų pratimų rankoms ir pečių juostai. Jų metu būtinai skamba muzika. Ne mažiau svarbu ir pasikalbėti, pajuokauti.

Vadovui reikia įdėti daug darbo, kol pavyksta gauti rezultatą. Net jeigu jis galėtų būti geresnis, būtina paskatinti lankytoją geru žodžiu. Kas nepavyko šiandien – pasiseks rytoj. Lankytojas turi jausti pasitikėjimą savo jėgomis.

Daugiausia darbelių darome Šv. Kalėdoms ir Naujiesiems Metams. Jau tapo tradicija kiekvienais metais kurti ir gaminti suvenyrinius angeliukus, kurie kaskart būna vis kitokie. Žinoma, sugalvojome naują angeliukų galvyčių gamybos technologiją. Paprastą ligniną suplėšome į labai mažus gabalėlius. Sudedame jį į indą, užpilame vandeniu ir pridėdami truputį dažų bei klijų. Viską labai gerai išminkome, po to formuojame rutuliukus, t. y. galvutes ir išdžioviname. Angeliukų plaukus darome

iš išardyto blizgančio trikotažo. Naudodamiesi lekalais piešiame angeliukų drabužėlius, juos iškerpame, klijuojame ir puošiame džiovintomis gėlytėmis. Paruoštus suvenyrus tvirtiname ant specialių pagaliukų.

Veiklos pobūdį dirbtuvėje lankytojai pasitenka patys. Visiems turiu pati parodyti, ką reikės dirbti. Vieni dirba savarankiškai, kitiems tenka padėti. Jeigu lankytojas prastai jaučiasi, siūlau jam pavartyti meninių žurnalų, pasiklausyti muzikos. Kurdami suvenyrus lankytojai lavina savo mąstymą, formos pojūtį, pastabumą, atmintį, gebėjimą pasirinkti konkrečias išraiškos galimybes ir pritaikyti prie medžiagos technologinių reikalavimų. Dirbdami lankytojai išmoksta naudoti darbo įrankius pagal paskirtį, po darbo tvarkingai juos sudėti į vietą.

Darbo būdai:

- *darbo proceso stebėjimas;*
- *darbas darbuotojo rankomis;*
- *darbas darbuotojui padedant;*
- *darbo eigos diktavimas;*
- *lankytojo savarankiškų darbo žingsnių skatinimas;*
- *nuolatinis lankytojo gyrimas;*
- *nuolatinis kūno padėties keitimas, trumpos pertraukėlės, skirtos rankų ir pečių juostos raumenims.*

Labai svarbu kurti jaukią darbo aplinką. Todėl puošiame dirbtuvę savo pagamintais suvenyrais. Darbeliai turi ne tik traukti akį, bet ir skatinti norą ateiti čia vėl. Gražiai sudėtos darbo priemonės ugdo atsakingumą ir tvarkingumą. Šios savybės labai praverčia ir kasdieniniame gyvenime.

Svarbu tapti ir išlikti neįgaliųjų draugu, kad jie jaustųsi stiprūs bei saugūs. Svarbu laiku padėti išspręsti problemas, pasinaudojus komandinio darbo ir atvejo analizės metodais.

Lankytojų gyvenimas dirbtuvėje turi nušvisti kitokiomis spalvomis. Juk svarbiausi dalykai matomi ne akimis, o širdimi. Menas – tai vienintelė vertybė, kuri išlieka per amžius... Dirbtuvės vadovas turi sugebėti įvairiais būdais ir techniko-
mis atskleisti individualius kiekvieno lankytojo sugebėjimus. Gabumų turime visi, tik juos reikia atskleisti ir tobulinti.

Santrauka

Negalia – tai ne liga, tai būseną, tai kitoks gyvenimas... Kilnu padėti silpnesniam, atiduoti dalį savęs. Tačiau tuo pačiu ir gauni neįkainojamų dalykų – neįgaliųjų kūrybinį džiaugsmą, šypsenas, pasitikėjimą ir norą tobulėti.

Šiame leidinyje 14 metų darbo patirtį turinčio dienos centro „Šviesa“ išmonės, fantazijos ir entuziazmo kupini socialiniai darbuotojai bei specialieji pedagogai plačiau pristatys savo dirbtuves. Perskaitę šį leidinį sužinosite, kaip centro lankytojai mokomi dirbti kartu, dalytis atsakomybe, ugdyti valią, lavinti vaizduotę, džiaugtis kūryba ir didžiuotis savo darbo rezultatais.

Summary

A mental disability is not a disease. It is a permanent condition with which the person must live for his/her entire lifetime. Helping persons with disabilities is a great issue. On the other hand, they can also give you valuable feedback.

This issue presents a day care center Šviesa that has been open for over fourteen years. Ingenious and enthusiastic social specialists and special educators of this day care center will tell you about the center's workshops, in which they have transformed the lives of disabled adults through collectively work, sharing of responsibility, development of purpose, improvement of imagination, and et cetera.

Резюме

Недуг – это не болезнь, это состояние, это другая жизнь.... Благородно помочь более слабому, отдать частицу себя. Но в то же время и получаешь взамен неоценимую отдачу – творческую радость людей с недугом, улыбки, уверенность и желание совершенствоваться.

В настоящем издании раскрывается 14 – летний опыт работы дневного центра „Šviesa“, социальные работники и специальные педагоги которого, полные изобретательности, фантазий и энтузиазма, более широко представят свои мастерские.

Прочитав это издание, Вы узнаете, как посетители центра учатся работать вместе, делить ответственность, вырабатывать волю, развивать воображение, радоваться творчеству и гордиться результатами своего труда.

Leidinyje panaudotos dienos centro
„Šviesa“ lankytojų darbų nuotraukos

Proto negalia ir prasminga veikla
Gyvenimo pažinimas per rankų darbus

Atsakinga už parengimą spaudai — **Janina Butkuvienė**
Redagavo, korektūrą skaitė — **Jūratė Žeimantienė**

ISBN 9955-421-06-1

Tiražas 1000 egz.
Išleido Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“
Spaudai parengė UAB „Progetus“
Vilnius, 2006

Šiame leidinyje 14 metų darbo patirtį turinčio dienos centro „Šviesa“ išmonės, fantazijos ir entuziazmo kupini socialiniai darbuotojai bei specialieji pedagogai plačiau pristatys savo dirbtuves. Perskaite šį leidinį sužinosite, kaip centro lankytojai mokomi dirbti kartu, dalytis atsakomybe, ugdyti valią, lavinti vaizduotę, džiaugtis kūryba ir didžiulis savo darbo rezultatais.

